

33864

57043

AZ EKSZTÁZIS

MINT A LÉLEK REJTETT TULAJDONSÁGAINAK

MEGISMERÉSI MÓDJA

gy

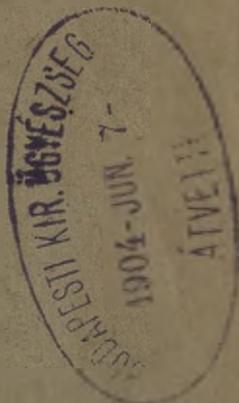
IRTA

ÁGOSTON GYULA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FUCHS SAMU KÖNYVNYOMDÁJA
PODMANICZKY-UTCZA 27. SZÁM.

AZ EKSZTÁZIS

MINT A LÉLEK REJTETT TULAJDONSAGAINAK

MEGISMERÉSI MÓDJA

IRTA

ÁGOSTON GYULA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

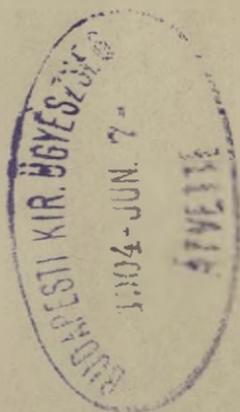

FUCHS SAMU KÖNYVNVOMDÁJA
PODMANICZKY-UTCZA 27. SZÁM.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2008 04182

AS EKSTAZIS

MITT A LÉGER RITTE - CLAUDONALANAR

MISGAMESI MONIA

87643

ALYD MONIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Handwritten text and stamp in the bottom left corner, including the words "BIBLIOTECA" and "CENTRALA UNIVERSITATII".

TARTALOM

BEVEZETÉS. 5

I. FEJEZET.

*Vizsgálódásaim és kísérletezésem alapjául szolgáló
jelenségeknek leírása.*

Alsóbb fokú *éksztázisos állapotok* 20

Felsőbb fokú *éksztázisos állapotok* 23

Alvajárás. *Telepátia* 37

II. FEJEZET.

A vizsgálatok és kísérletezések kritikája 39

TABLA

1888

1889

1890

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1891

1892

BEVEZETÉS.

Az életjelenségeknél különbséget teszünk a testi és lelki jelenségek között és azt látjuk, hogy az utóbbiaknak igen fontos szerep jutott.

A lelkijelenségeket két csoportba oszthatjuk :

Az első csoportba sorozandó eseteket normális lelkijelenségeknek, a második csoportba sorozandó eseteket abnormális jelenségeknek nevezzük.

Normális lelkijelenségek alatt értem az emberi tudással megállapítható, testileg és lelkileg egészséges egyénnek lelki megnyilatkozását, ébrenlétében vagy természetes alvó állapotban, úgy, miként azt a mindennapi életben további észrevétel nélkül elfogadni szokás.

Abnormális lelkijelenségek alatt értem a normális lelki jelenségektől eltérő mind ama mozzanatokat, amelyek a vizsgálendő egyénen éber, féléber, természetes vagy mesterséges alvó állapotában, annak egészséges vagy beteges szervezete mellett nyilvánulnak meg.

A beteges szervezettel összefüggő lelkiállapotok, a fiziológiai okok sokféleségénél fogva, külön elbírálás alá esnek s azokkal itt nem foglalkozhatunk.

Ugyancsak kizárom a bírálendő esetek közül az orvosi gyakorlatban eddig használt narkotikus anyagok okozta jelenségeket is.

A most mondottak figyelembe vétele mellett mindazon egyéb abnormis állapotokat, melyeket később telemlíteni fogunk, ezentúl *eksztázisos állapotoknak fogom elnevezni.*

Eksztázisos állapotok bekövetkezhetnek :

1. Bódító szerek élvezete vagy egyes szerveket, sőt az egész testet kifárasztó mozgások végzése által.
2. A tudatos akaraterő befolyása alapján.
3. Az öntudatlan erők szereplése folytán.

A most felemlített indító okok már egyenkint előidézhetik az eksztázisos állapotot, de nagyobbára két, három, sőt az öntudatlan erők sokféleségeinél fogva több közösen föl-lépő indító ok az, amely különösen a magasabb fokú eksztázisos állapotokat előidézi.

Az abnormis lelkijelenségek táblázatos összeállítása, azok minemúsége és indító okai szerint:

<i>I. Alsóbb fokú eksztázisos állapotok bekövetkeznek:</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Mérsékelt alkohol-élvezetből} \\ \text{Játékszenvedélyből} \\ \text{Szerelem, szeretet, gyűlöletből} \\ \text{Ájtatosságból} \\ \text{Tudás- és alkotásvágyból} \end{array} \right.$	mint indító okokból kifolyólag	Az öntudatlan erők megnyilatkozásainak természetes esetei.
<i>II. Felsőbb fokú eksztázisos állapotok bekövetkeznek:</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Szuggesztio (sugalmazás) útján} \\ \quad 1. \text{ autoszuggesztio által} \\ \quad 2. \text{ hetero-szuggesztio által} \\ \text{Hipnozis útján} \\ \quad 1. \text{ autohipnozis által} \\ \quad 2. \text{ hetero-hipnozis által} \\ \text{Mesmerizálás útján} \end{array} \right.$	mint indító okokból kifolyólag	Az öntudatlan erők megnyilatkozásainak mesterséges esetei.
<i>III. Külön megbírálás alá eső eksztázisos állapotok:</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a szorosan vett szomnambulizmus (alvajárás)} \\ \text{és a szorosan vett telepatikus esetek.} \end{array} \right.$		

Eksztázis alatt általában azon magasabb fokú lelkimegnyilatkozást értjük, amely különféle indító okok folytán, a miként azt fel is soroljuk, az embert olyan állapotba hozza, hogy mi egészen más valakit látunk az illetőben, mint a milyennek őt rendes körülmények között ismerjük. Olyas valakit, aki a rendesnél sokkal érzékenyebb s aki magából — nem kikelni — hanem gyakran mintegy maga fölé helyezkedni tud. Különösen a magasabb fokú és a külön megbírálás alá eső *eksztázis* olyas valami, ami több, mint amit a köznap életben felülemelkedés alatt értünk. Úgy látjuk ezt, mintha az illető ember szárnyakat nyert volna s bizonyos határon felülemelkedve túlteheti magát ama bilincseken, melyek őt rendes körülmények között a földhöz kötik és mindahhoz, ami a földön van.

Az *eksztázis* sokféleségének magyarázatába bocsátkoznom szinte lehetetlen s ezen munkámban csak azon részre terjeszkedem ki, amelyet kiváltképpen alkalmam nyílt tanulmányozni. Alféle *eksztázisok*, aminőkről a história megemlékezik, legfeljebb csak megerősítést fognak találni, ha mostani vizsgálódásaink és tanulmányozásaink eredményhez vezetnek, de olyanokat mesterséges úton előidézni nem igen lehet. Azok az *eksztátikusok* oly kiváló médiumok* voltak születésüknél

* *Médium* alatt azon közvetítő egyedet, embert értjük, kinek szervezete, illetve egyéntsége alkalmasnak bizonyul olyan lelkijelenségeknek megnyilatkozására, amilyenek abnormis állapotban érvényre tudnak jutni. Azon képesség, mely az egyedben az ilyen jelenségek bekövetkezését lehetővé teszi, kisebb vagy nagyobb mértékben minden emberben foglaltatik és a gyakorlat által fokozható. Erős akarakterővel rendelkező olyan emberek, kik inkább parancsoló, intézkedő gondolkozásmodort követnek, nem igen alkalmasak a médiumításra, míg olyan embereknél, kik a közönséges életben is alárendeltséghez, engedelmességhez vannak szokva, e képesség már eleve sokkal nagyobb mértékben van meg. Ezen utóbbiaknál nem ritkák azon esetek, midőn már a legelső alkalom elegendő arra, hogy az említett jelenségek közül egyik vagy másik bekövetkezzék és rendszerint 10—15, legfeljebb 25 kísérletezés után már jó médiumoknak bizonyulnak.

A médiumításra tapasztalataim szerint a nőnem határozottan több hajlamot mutat, mint a férfinem, ami ugyancsak az említett okokra vezethető vissza. Határoz azonban a kor és bár néha előrehaladottabb korú férfiak és nők is képesítettettek a médiumításra, mégis csak 15—20 évig terjed az az idő, amely a gyakorlat szerint leginkább bizonyult alkalmasnak.

fogva, mint amilyen médiumokat mesterségesen, hogy ha eleve a hozzákötött feltételek nem voltak meg, olyan magas fokig fejleszteni nem lehet. Hogy úgy mondjam, a nagy természet küldötte kész eksztátikusok, csak úgy a nagy természet törvényeinek egyes szülöttjei, mint egyéb kiváló jelenségek is, a nagy természet a kor szülöttje. Ezek az eksztátikusok akkor jönnek, amikor rájuk szükség van; gyakran váratlanul, anélkül, hogy az emberiség tudná, hogy honnan jönnek.

Az eksztázis egy kivételes, átmeneti állapot s bár minden emberben egyik vagy másik formában többé-kevésbé előidézhető, mégis legalább ez időszertint, kevés azon emberek száma, kiknél feltűnőbb eredményeket lehet elérni, illetve akik ilyenek demonstrálására képesek.

Az eksztázis olyan kivételes állapot, amelyikben mintegy elszigetelt szinterét találjuk ama jelenségeknek ahol a magasabb rendű természeti erők érvényre jutni képesek, avagy esetleg mondhatnók, ahol a mindennapi élet fölé helyezkedő magasabb természeti tüneményeknek a megfigyelhetőség és a vizsgálódhatóság részére egy orákulum van fentartva.

A magasabb eksztázisban levő médiumok közül sokan úgy nyilatkoznak, hogy az emberben három erő működik. *Egy*

A médiumi képesség némelykor önkéntelenül is érvényre jut. Ez azonban a legritkább esetek közé tartozik s ekkor rendszerint ezen természetadta nagyobb mértékben érvényre jutott képesség könnyen fokozható is, ha a médium olyan életet él, mint amilyen feltételekhez egy jó médiumnak azt élete kötve van. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az erkölcsös élet, a nemes hajlamok azok a tényezők, amelyek ezen képességet fokozni tudják, míg ellenkező esetben még a legkiválóbb médiumok is elvesztik ezen képességeiket. Több esetről van tudomásom midőn kiváló médiumok ezen adománynyal visszaélve, egyszerre elvesztették képeségüket. Oly médiumok, kik ezen képességük hatása alatt már azt képzeltek, hogy ők talán valamilyen felsőbb lények, vagy olyanok, akik az ilyen képességeket anyagi célokra kibasználják médiumi képességüket vagy teljesen elvesztették, vagy mindenesetre az náluk nagymértékben csökkent. Kiváltképen azok, kik az ilyen képességet áruba bocsátva odáig jutottak, hogy a várt eredmény nem egyszer elmaradt, cselhez folyamodtak. Ez az oka annak, hogy ezen a téren annyi csalást és szemfényvesztést lepleztek le. *Ezek a képességek piacra nem vihetők, áruba nem bocsáthatók, mert ezek olyan képességek, melyek csak négy fal szűk határai között a szerény otthonban tudnak érvényre jutni és kiváló fokra emelkedni. — A tapasztalat ezt így bizonyítja.*

szellemi, egy lelki és egy fizikai erő. Az ember kiváló lényegisége csakis az elsőben manifesztálódik éber állapotban, de trance állapotban az jobban tud érvényre jutni. A lélek a cselekmények vezetője, vezére. A szellem, az szabad. A kettő között foglaltatik az, amit észnek, illetve értelmiségnek nevezünk. A lélek, szellem és a test közötti kapcsot a legfinomabb idegszálak képezik.

A *lélek*, általános értelemben egy tágabb fogalom, amely az összes ugynevezett lelki cselekményeket magában foglalja, úgy a tudatosakat, mint az öntudatlanokat. A lélek mint a szervezet mozgását indító valamiféle ok tűnik fel. Ő mozgatja a testet, az egyes szerveket és általa a külvilágot. A lélek akar és véghez visz cselekedeteket. Az egyes szervek által felveszi a külvilág okozta benyomásokat, ő érez, észrevesz, képzeli és gondolkodik. Amikor pedig idáig eljutunk, a talányoknak sorozata lép előtérbe és azt kérdezzük: mi az az akarat, hogyan nyilvánul az akarat, hogyan hat az akarat, mi az az érzet, mi az az észreveszés, mi az a képzet, mi az a gondolkodni? Mi a különbség öntudatlan és tudatos között, milyen viszonyban állanak egymáshoz, hol van a kettő közötti határ, milyen arányban vannak azok jelen az emberben, az állatban, a növényben, az ásványban és milyen arányfokozatokban az egyes fő-, al- és mellékcsoportokban és ha a szervezet testből és lélekből áll, milyen arányban van a kettő az élő lényben képviselve? stb. stb.

A villamosság, delejesség és nehézségi avagy tömecserő fogalmak mintájára azon erőit, amelyik a fent jelzett módon nyilvánul meg, *lelkierőnek* nevezzük.

A *lelkierőt* a különféle fokozatokban látjuk nyilvánulni. Az öntudatlan homályból felszáll a legtisztább öntudatig.

Minden létező test lélekerővel rendelkezik. Az ásványok sem képezhetnek kivételt, mert ott is egy tervszerű, mondhatjuk tudatos erő működik. Ahol nincs lélek, ott nem létezik életjelenség. De mindenhol van életjelenség egyszerűbb vagy komplikáltabb formában, tehát természetünkben minden él.

Az abnormis állapotokban kiváltképpen alkalmunk nyílik a lelkijelenségeknek olyan momentumaira figyelmissé lenni, amelyek normális állapotban egyáltalában nem tapasztalhatók

és amely jelenségek mibenléte a természettudományok előtt még legsötétebb titok tárgyát képezik.

Szellem alatt a közéletben avagy filozófiai műnyelven, a léleknek mintegy magasabb fokú megnyilatkozását, a tudat jelenségét, a gondolkodást értjük, megkülönböztetésül az érzelemtől, akarattól, képzelettől. Szellemes ember. kinek kiválóképpen képzett és formailag is kiművelt gondolkodása van. Szellemes beszéd, melyben sok finom csiszolt gondolat van, átszellemült arc, mely sugárzik az észről. Szellem alatt tehát leginkább a lelkiélet tartalmának mivoltát és átvittven a gondolatok értékének bizonyos magas fokát szokás érteni.

Szuggesztíó (sugallás), hipnózis (bűv-álm), mesmerizmus «életdelejesség» alatt mit értünk?

Szuggerrálni annyit tesz, mint érzékeinket valamely tárgyra, gondolatra összpontosítani és az így központosított gondolatot egy agyvelőre ráerőszakolni. Amikor ezt megcselekedjük, akkor összes lelkierőnket azon egy gondolatra központosítjuk, amelyet érvényre juttatni kívánunk. Rendes körülmények között az egyes lelkierők a különféle benyomások folytán külön-külön vannak elfoglalva s így a gondolatnak intenzitása sem lehet oly erős, mint akkor, amidőn minden lelkierőnket csupán egy gondolatra központosítjuk, amiáltal az dominálóvá lesz.

Ha valami figyelmünket felkelti, akkor rövidebb vagy hosszabb időn át minden jelenség alárendelt természetű lesz, miáltal azokról nem igen veszünk tudomást, sőt azokat legtöbbször észre sem vesszük, mert összes lelkierőnket a kérdéses tárgy vagy gondolat köti le teljesen. A szuggesztíó ennek folytán egy olyan processzus, mely által egy képzet az agyba vitetik be és attól felvétetik. Akár a saját gondolatunk (autoszuggesztíó) akár egy nekünk szuggerrált idegen gondolat az, amely most agyunkra hat, ez funkcióját kifejti és a mozgató idegekre kihat, miáltal a mozgások, a jelenségek bekövetkeznek.

Ha valakinek azt mondjuk, aludjék s benne az alvás képzetét megleremtjük s ha még ehhez az autoszuggesztíó is hozzájárul, az illető el fog aludni. Avagy, ha a médium rendes körülmények között szavainknak teljes hitelt ad és abban nincs semmi oka kételkednie s ilyenkor azt mondják neki

pl., hogy az orra hegyén egy légy van, akkor ő azt el fogja hinni, mert nincs rá oka, hogy miért ne higgye el. Az ilyen egyén felvette azt a szuggesztíót, hogy légy van az orra hegyén s amely pillanatban megalakult a légyre vonatkozó kép, abban a pillanatban viszketést is érez, vagyis a képzet érzetté lett: ezen izgalmat megakarja szüntetni s a légy elkergetésére való mozgást végzi, tehát a képzet mozgássá alakult át. Normális éber állapotban természetesen ez kissé nehéz dolog, amennyiben az ember tudatos gondolkodása befolyásolja s így akadályozza akaratumknak teljes érvényre juthatását. Nem éber állapotban, az ú. n. *trance alatt** egészen másképp alakul a helyzet, amennyiben a tudatos bíráló képesség csökken és a hiszékenység iránti hajlam fokozódik. Ezen úton sokkal könnyebben lehet képzeteket kelteni, melyek aztán különféle mozgásokban nyilvánulnak.

Ezen különös álomállapotot egyes esetekben hipnotikus, máskor vele némileg rokon, mesmerikus, vagy »magnetikus«** állapotnak nevezzük. Ezek előidézésére nagyon sokféle rendszer mutatkozott alkalmasnak. Nézetem szerint azonban a trance állapot előidézésére egyiknek sem lehet a másikkal szemben valami különös előnyt tulajdonítani. Midegyik rendszernél a lényeg az, hogy az iránt a trancet előidéző egyed teljes bizalommal viseltessék, mert *egyik rendszer mellett sem lehet a várt eredmény tökéletes, ha kellő gyakorlattal, odaadással, teljes átérzéssel nem képes a hipnotizáló vagy magnetizáló a műveletet véghez vinni*. De igen is talállok különbséget az egyes rendszerekben akkor, amikor arról van szó, hogy tulajdonképpen milyen műveletet akarunk a médiummal végeztetni, illetve milyen jelenségeknek bekövetkezését óhajt-

* *Trance alatt* a médium azon állapotát értjük, amelybe médiumialis képességénél fogva, akár saját tudatos akaratából, (auto-szuggesztíó után), akár más valakinek tudatos akaratbefolyásából (hetero-szuggesztíó), akár pedig öntudatlan akaraterejénél fogva, vagy a már említett mesterséges módon képes elaludni s olyan álomba esni, amilyen alvás és az azzal járó álom a normális alvás és álomtól teljesen eltérő, elűtő természetű. Ezen állapotban képes az illető ember, akit különben médiumnak neveztünk el, azon lelkijelenségek demonstrálására, amelyek a normális lelkijelenségektől eltérők.

** »Magnetikus.« Ezen kifejezésen nem kívántam változtatni, mivel hasonló jelenségek leíróinál már általánosan elfogadott.

jük, vagy várjuk a trance állapot alatt vagy a trance állapot megszűnte után.

Azon egyént, aki a most említett műveleteket véghez viszi hipnotizálónak, vagy magnetizálónak nevezzük, míg azon egyént, aki magát az említett műveleteknek aláveti, hipnotizálándó, hipnotizált, vagy magnetizált egyénnek, röviden »médiumnak« nevezük. Az említett műveleteket az ember esetleg saját magán is végezheti és akkor az ilyen eljárást *autoszuggesztió*- (önsugalmazás) vagy *autohipnozisnak* (ön-hűvölésnek) nevezzük.

Hipnotikus trance állapot előidézésére *Brail* és *Hansen* módszere szerint egy fénylő tárgyat használnak, illetve egy pontnak rögzített megtekintése és *passee-ok** adása által idézhető az elő, miközben egy szót sem szólnak. *Liebeault*, *Bernheim* és mások az úgynevezett *verbálszuggesztiót* alkalmazták, vagyis a fentemlítettekkel párhuzamban lassú egyöntetű beszéddel kísérik az eljárást. Magának a műveletnek közelebbi ismertetése nem tartozik ide, amennyiben a *hipnotizálás csakis az arra hivatottaknak lehet megengedve* s annak tudományos és gyakorlati elsajátítására a kutforrások az erre vonatkozó irodalomban megtalálhatók. A hipnotikus állapot előidézhetése végett a hipnotizálándót előzőleg rendszerint néhány olyan ülésen hagyják részt venni, ahol hipnotizálási kísérletek történnek, hogy ezáltal esetleges féltékenysége megszűnjék s bizalma fokozódjék, ami az állapot előidézésének megkönnyítésére nagy fontossággal bír.

Mesmerikus trance, mely delejes álomnak is nevezetik, ezzel majd később nyílik alkalmunk bővebben megismerkedni.

Mesmerizmus, animizmus, éledelejesség. Ezeket legtöb-
ben a hipnózissal azonosítják, holott közöttük a különbség

* *Passee-ok* vagy delejes vonások alatt értendő, a delejezőnek azon eljárása, melynél fogva ujjait kissé meggörbítve, kifeszítve, két keze hüvelyk ujjait 1—5 cm.-nyi távolságra egymástól tartva ilyen módon végig húzza a médium testétől 1—5 cm.-nyi távolságban, a fejbűbtől kezdve a fej fölött, az arcon, vállakon vagy mellen, s aztán a levegőben egy félkört leír, újból a fejbűbhez, esetleg homlokhoz visszatér. A most leírt műveletet 5—20-szor egymásután folytatja. Ezen eljárás folytán kifejlődnek az ú. n. távolbahatás legkülönbözőbb tünetei. (Távolbahatás távolbahatás, gyógyítás stb.)

igen jelentékeny. Rendszerint együtt járnak, de mindegyik külön-külön magában is létezik.

Az életdelejességnek sok követője a hatást a delejezből kiáramló fluidumnak tulajdonította.

Mesmer az ő munkájában »Das System der Wechselwirkungen« többek között azt mondja: »Én azt tapasztalom, hogy az emberi test, vas, vagy delejes acélnak megfelelőleg fogékony, hogy pórusai vannak, hogy tud hatni távolba, vagy mágneshez hasonló tulajdonságokat képes kifejteni. Én azt találok, hogy az élő testben keresztül vonuló, az idegek szubstanciájában levő ágens semmiesetre sem abszolút szubstancia, hanem kölcsönhatás befolyásának a rezultátuma, avagy két test egymás közötti viszonya.« Mesmer azonkívül még egy közepes anyag létezését, finom ruganyos étherszerű anyagot is tétélezett fel, amelyben minden mozog és amely delejes hatásnak közvetítője. Mesmer tanítványai és utódai között ugyan keletkeztek nézeteltérések, de lovag Reichenbach »Der sensitive Mensch und sein Verhalten zum Od. Stuttgart 1854.« című munkájában kiegyenlítette azokat. A múlt század 40-es éveiben nagy feltűnést keltő felfedezésével lepte meg a világot. Kimutatta, hogy az általa Ód, avagy fluidumnak elnevezett erő, nagyon szenzibilis emberek által látható, amely mintegy lehelet a testet körülveszi s az embernek különösen ujjvégeiből áramlik ki. Kimutatta továbbá, hogy ez a kiáramló fluidum más testekre is átvihető s ezen okból akarta egyrészt a szimpátiát, másrészt az antipátiát magyarázni.

Az érzékeny, fogékony természetű emberek, akik az emberi testből való kisugárzásokat látják, azt állítják, hogy azoknak különféle színeik vannak. Ezen ódikus kisugárzásokat fotografiai képekben megörökítve láthatjuk. A kísérletek igazolják, hogy itt valami erőkisugárzás van, amely kemény és puha tárgyakon áthatol s amely fotografiai lemezeken változásokat idéz elő. Kísérletezéseinknél a médiumok kivétel nélkül azt állították, hogy a magnetizáló jobb keze ujjából kékes, a bal keze ujjából majd sárga, majd vörös színű kisugárzást láttak.

Az életdelejességnek kiváló szerep jutott s az sokféle-képen jelentkezik, de a tudományos világban, helytelen magyarázat folytán, még nem igen juthatott érvényre, pedig

nagy horderejű dolog, amivel a természettudománynak jövőben nagyon is számolni kell.

Számos gyógyító eredmény által van beh bizonyítva, hogy »delejes« gyógyerők szövetekre, papírokra átvihetők, távolba elküldhetők s még ott is kifejlik gyógyító erejüket.*

Brait, angol orvosnak már a múlt század 40-es éveiben sikerült kimutatni, hogy egyrészt a gondolatnak valamely tárgyra való koncentrációja, másrészt az említett delejes vonásoknak alkalmazásával az alvásnak, jelesül gyógyítás szempontjából, sokkal több hatása van, mint éber állapotban. Kezdetben ezen állapotot a hipnotizmusnak tulajdonította, csakhamar azonban elejtette ezen nézetét s a hipnózissal csak bizonyos mértékben párhuzamban fellépő jelenségnek magyarázta. A szellemi működések koncentrációja egy bizonyos pontra: továbbá ama lelki mozzanatok, amelyek a fent említett alvásszerű állapotban a testben gyógyító hatást ébresztenek, sőt gyógyítanak is, képezik alapját ama rendszernek, amit *hipnoterapia, vagy hipnotikus szuggesztióterapiának és delejes gyógyításnak* nevezünk.

A szuggesztív és delejes terapiának igen nagy szerepe van a gyógyítás terén, csak hogy ez magában véve nem gyógyítási rendszer, csupán egyik tényező, melyben helyes, észszerű alkalmazás mellett orvostudományunk igen hathatós gyógyítást előidéző tényezőre talált. Az sajnálatos, hogy az orvostudomány kellő figyelemre még nem méltatta ezen jelenségeket, s a nagyközönség előtt inkább babonaságra emlékeztető jelleget kölcsönöz annak, holott a pszihoterapia és vele együtt a szuggesztív és delejes terápia a jövőben feltétlenül alapját fogja képezni a racionális gyógyászatnak, különösen idegbántalmaknál.

»Szomnambolizmus« alatt, a szó szoros értelmében, az *alvajárás* állapota értendő. Ilyen módon használok én is ezen kifejezést, bár általában ezalatt az embereknek, ama különös állapotait szokás egybefoglalni, amelyek a szuggesztív, hipnotizmus, megnetizmus s egyéb ismeretlen erők behatása alatt, nagyobbára mint titokszerű lelkijelenségek, jutnak érvényre. Az alvajárónál arról van szó, hogy a közönsé-

* Hogy ebben a szuggesztiónak milyen szerepe van, azt eddigelé pontosan megállapítani nem sikerült.

ges természetes alvás és ezzel kapcsolatos álomból kifolyólag olyan jelenségek következnek be, melyek rendes körülmények között csak éber állapotban végezhetőek, sőt egyes esetekben a médium olyan műveletek véghezvitelére képes, amire még a legtökéletesebb ébrenlét mellett is képtelen volna. Ezen abnormitásnak feltűnősége az álomnak különös megnyilatkozásában keresendő. Az egészséges ember éppen úgy álmodhatik, mint az alvajáró, arról pl. valamely utat, valamely munkát vagy más valamit végez; de ezenkívül nyugodtan az ágyában marad és az álom tartalmáról nem ad feltűnő módon jelt: míg az alvajáró elhagyja az ágyat s mindama cselekedeteket, melyeket az imént csak pusztá álomnak tekintünk, tényleg véghez is viszi.

A közönséges alvásnál és ezzel kapcsolatos rendes álomnál a nagy, vagy szürke agykéreg izgatható képessége, mint amelyhez a szellemi életnek jelenségeit kötni szokás, csökkent. Ezáltal az éber állapotnak sajátos cselekvési képessége korlátozva lesz. Ezen korlátozás azonban az igazgatható képesség foka és terjedelme szerint változik a kéreg területén belül; s tudjuk, hogy ehhez képest az álom gyengébb vagy mélyebb lehet. Az álom mindkét fokozatánál a kéreg idegelemeinek egyes részei bizonyos mértékben képesek éberben maradni, úgy, hogy azoknak bizonyos cselekvési képességük, az észrevevés és az álomképződés, lehetővé lesz. Liébault és Vogt szerint a könnyebb álmok csoportja különbözik a mély álomtól. A könnyebb álmok csoportja különösen az által van jellemezve, hogy azokban minden logikai összefüggés hiányzik. Miután a képek gyorsan követik egymást, az alvó kritikát nem gyakorolhat és így az egész álom értelmetlen, összefüggéstelen és futólagos; miért is a nyert benyomások ébredés után többé-kevésbé elmosódottak. A tér és idő korlátai már itt sem léteznek és a leghetetlenebb dolgokat magától értendőknek tekintjük.

A tudomány úgy vélekedik, hogy az ilyen álomnál a szürke agykéregben egy kiterjedt, de kevésbé csökkentett izgatható képesség esete forog fenn, amelyik még számos elszórt kéregsejtnek enged meg bizonyos alárendelt cselekvést. A mély alvásban az ilyen álmok sokkal ritkábbak, a kéregsejteknek izgatható képessége sokkal nagyobb mértékben

csökken, de amellet egyes sejtcsoportok cselekvésüket teljesen megtarthatják s így bizonyos mértékben logikai gondolatoperációk lehetségesek. Azonkívül az ilyen álmok alkalmával az álmodón mozgás jelenségei is tapasztalhatók s ébredés után rendszerint a visszaemlékezés hiányzik. A mozgások, melyek az ilyen álomban észlelhetők, Vogt szerint két csoportba oszthatók: *a*) kifejezésbeli mozgások s beszéd-megnyilatkozások (hánykolódások, nevetés, sírás, összefüggéstelen szavaknak kiejtése, másszor összefüggő beszédek, stb.), *b*) összetettebb cselekedetek, azok, amelyek abban nyilvánulnak, hogy az álmodó elhagyja az ágyát, esetleg a szobáját, sőt bekövetkeznek olyan jelenségek is, amelyekről később mulatok majd be egy-kettőt.

Telepátia alatt azon folyamatot értjük, amidőn valamely *A* egyén gondolatait vagy érzéseit egy másik *B* egyénre átvenni képes anélkül, hogy a két személy egymással bárminő, az érzékszervek által létesített összeköttetésben állana. Tehát, ha két egyén egymástól oly távol van, vagy egymástól oly módon elkülönítve, hogy egymással szóval, vagy jellel nem érintkezhetik, akkor mégis elégséges volna *A* egyén gondolatainak intenzív koncentrációja, avagy erős akarata, hogy ugyanezt *B* egyén megérezze és megtudja.

A jelenségek közelebbi megismerhetésének első feltétele az alapos megfigyelés. Megfigyelni kell minél több jelenséget és mindama körülményeket s viszonyokat, melyeken belül emberi tudással és objektivitással megállapítható legyen a különféle jelenségek közötti összefüggés. Fontos, vajjon mindama momentumok, amelyek megegyezők, egy és ugyanazon vagy különféle feltételek alatt és körülmények között következtek-e be? Szóval mindama tényezők, melyeket a tudomány, a jelenségek megfigyelésénél feltételül szab, a lehetőség határain belül, a jelen esetben is betartandók. A médiumok útján bekövetkezendő jelenségek mindenkor pontosan feljegyzendők, hogy ezáltal módunkban álljon azokat, esetleg utólag is vizsgálódás tárgyává tenni.

Minden kísérlet előtt és után megvizsgálandó a megállapítandó a médium fizikai és pszihikai állapota. Ezekből

egyrészt összefüggésbe hozhatjuk a kísérletezés alkalmából feltűnő jelenségeket az esetleges relációkkal, másrészt pedig megállapíthatjuk, hogy a kísérletek alkalmából feltűnt jelenségek milyen hatással voltak a médiumra a kísérletezés utáni időben.

Megállapítandó a médiumnak normális életben levő erkölcse, jelleme, műveltsége, képességei s lehetőleg messzire visszamenőleg multja, hogy láthassuk ezeknek a trance állapotban milyen befolyásuk lehetett, vagy tényleg milyen befolyásuk volt.

A legszigorubb vizsgálódás tárgyát kell hogy képezze a kísérletezés ideje alatt a külső körülmények felismerése, mert azok a kísérletezésre befolyással lehetnek. Kiváltképpen ki kell terjeszkednünk arra, hogy a kísérletezések után a feltűnt jelenségekből visszamenőleg megállapíthatók legyenek olyan tényezők, amelyek emberi tudással esetleg elárulhatnak olyas valamit, ami a jelenség létrejövetetét előidézte, vagy befolyásolta, esetleg akadályozta, vagy lehetetlenné tette.

Megállapítandók ama tényezők, amelyek segítségével a jelenségek előidézhetők, vagy fokozhatók, csökkenthetők vagy egészen megszüntethetők.

Ha mindeme követelményeknek megfeleltünk, melyekkel megállapíthatók a médiumra való tudatos befolyások határai, vagyis ha teljes biztossággal tudjuk azt, hogy milyen körülmények között következtek be a jelenségek, az első feladatnak eleget tettünk.

Következnek ezután az esetleges öntudatlan befolyások eshetőségei. Megállapítandó, hogy a bekövetkezett jelenségeknél, ha olyan természetűek, hogy tudatos avagy ismert befolyásokkal való relációk fel nem fedezhetők, találunk-e összefüggést a multban, esetleg a régmultban fenforgott gondolkodásunkkal, cselekedetünkkel? Megállapítandó, vajjon az előfordult jelenségek összefüggésbe hozhatók-e olyas valamivel, ami az emlékezethől kimaradt és vajjon csupán a most adott viszonyok folytán vált-e lehetővé, hogy öntudatlanul a tényezők közbenjöttével következett-e be a jelenség?

Ha a körülírott feltételeknek eleget tettünk és a kísérletezéseknél a mondottakra figyelemmel voltunk, könnyű

szerrel lesz megállapítható, vajjon hol van az a határ, ahol a jelenségekből levonhatjuk a következtetéseket arra nézve, hogy mit szabad, illetve mit kell komolyan vennünk, s mi az, ami esetlegesen csalódást idéz elő.

Tanulmányozás közben minden előre megállapított ítélet nélkül kell vizsgálnunk minden dolgot s hajlandónak kell lennünk arra is, hogy megengedjük igaznak tartani azt, ami bebizonyosodik: természetszerűleg nem engedjük meg azt, ami nem bizonyul igaznak.

A kutatásnak nem szabad egyoldalunak lenni, a kitűzött kérdést minden oldalról szigorúan kell vizsgálni, minden előítélet félretevéseivel, objektivitással mindent át kell kutatni, elemezni és ha ilyen intenciók által vezéreltetve dolgozunk, úgy csalhatatlanul állíthatom, hogy az eksztátikus állapotokban észrevehető lelkijelenségek felismerhetésére szolgáló kísérletezésekkel való foglalkozás nem céltalan. A legszigorubb kautelák betudásával, több munkatárs barátommal, orvos, vegyész, geologus, jogász, szóval akadémice kvalifikált embereknek elfogulatlan ellenőrzése mellett évek során át buzgón folytattam e léren nagyszámú kísérletezéseimet.

Ama sok jelenségen felül, amelyekről egyrészt az irodalom útján, másrészt közvetve alkalmam nyílt tudomást szerezhetni mintegy 200 a száma azon megejtett kísérletezéseknek, amelyeknél személyesen vettem részt, de legfőképpen, amelyeket személyesen végeztem is. Mindmegannyi eredményel nem járt s különösen kezdetben sok idővesztéssel és kevés sikerrel munkálkodhattam.

A lelkijelenségek demonstrálására szolgáló kísérletezések-nél a sok és különféle tényezők összefüggései legalább is olyan mértékben szükségesek, mint az hármilyen más tudományos célból ejtendő laboratóriumban végzendő fizikai, kémiai és élettani kísérlet megkívánja és ezért nincs mit csodálkozni azon, ha azt előrebocsátjuk, hogy az eksztátikus állapotokban tapasztalható lelkítünetek előidézésére és azoknak megfigyelhetésére ugyancsak a feltételek betartásának jelentékeny szerep jutott. Messzire vezetne és egyelőre tán felesleges is, hogy kísérletezéseimnek nagy számát bemutassam, amennyiben azt hiszem, hogy azoknak egy része is már

eléggé megvilágítja azon utat, amelyen haladva oda juttottam, hogy több rendbeli fontos kérdésre a választ megadhassuk.

Az emberi ész nem engedi meg, hogy bizonyosnak fogadjuk el azt, ami nincs behizonyítva, de másrésről nincs jogunk előre tagadni semmit, amiről abszolút biztonsággal nem nyilatkozhatunk.

I. FEJEZET.

Vizsgálódásaim és kísérletezésem alapjául szolgáló jelenségeknek leírása.

I. SZAKASZ.

Alsóbb fokú ekstázisos állapotok.

Valaki pl. a rendesnél több alkoholt vett magához. Azt hiszem szükségtelen az ennek folytan keletkezett fázisokat le-
rajzolni, mindnyájunknak volt már alkalmunk legkülönbözőbb
fokozatban ezeket megfigyelni és tanulmányozhatni. A leg-
szomorúbb kedélyállapotú emberek táncolni kezdenek, a leg-
komolyabb gondolkodású emberek gyermekes csínyt követnek
el. Aki normális körülmények között nem tud beszélni, annál
megeled a szó s aki soha szónok nem volt, lendületes szónok-
latot tart. Nézzük csak honnan ered egyszerre ez a szónoki
tehetség? A legbámulatosabb azonban az, hogy ilyenkor az igaz-
ság a maga teljes szüziességében nyilatkozik meg. Ekkor tapasztaljuk, hogy sok embernél a szeretet nyilvánul meg, az ember
önbeismerő lesz és elárul életéből olyan titkokat, amelyeket
normális állapotában soha, semmi esetre sem cselekedne meg.
Semmiféle külső behatás nem képes nála egy olyan lelki-
állapot-változást előidézni, mint az a néhány csepp alkohol.
A mérsékeltbb alkoholélvezet előidézte állapotban alkalmunk
nyílik tapasztalni, hogy a lélek egyes sajátsága nyilvánul meg
teljes valójában épp úgy a koldusnál, mint a gazdag ember-
nél, a paraszt embernél épp úgy, mint a tudósnál.

Az ekstázisos állapotnak különös fajtáját alkalmunk van

különféle szenvedélyekből kifolyólag tanulmányozhatni. Különös megfigyelés tárgyává tettem a játék-szenvedélyt. Legyen az kártya és ehhez hasonló ugynevezett szerencsejátékok körül csoportosuló bármely más játékfajta, még a legkomolyabbnál is, mint pl. sakkjátéknál, bekövetkezik egy bizonyos időpont, mely már eksztázisként szerepel kivétel nélkül az egész soron végighaladva, alkalmunk van az embert felismerni illetve belső intelligenciájáról tiszta képet nyerni. Fokozatos ismétlések által a szenvedély mindig jobban és jobban harapódzik el, az eksztázisos állapot mindinkább a normális fölé kerekedik s előbb-utóbb dominálóvá lesz az emberben, annyira, hogy attól normális feltételek között megszabadulni nem tud. Ha egy csoport leül, akár a kártyaasztalhoz, akár más szerencsejátékhoz, bizonyos, hogy a míg öten nyugodtan maradnak, hárman már körülbelül hajba kapnak. Vagyis, a lélek bizonyos tulajdonságai, amelyek úgylátszik nem tartoznak a jó tulajdonságok közé, alkalmat találnak érvényre jutni és kitörnek.

Egy másik csoportja az eksztázisos állapotoknak a szerelemben nyilvánul meg a legkülönbözőbb formában. Ha akár a műveletlennél, akár az úgynevezett művelt embernél az alapindító okokat teljes objektivitással vizsgáljuk, egyenlő eredményre jutunk. Ha ugyanazon arányszám szerint módunkban áll a jó erkölcsöt fokozni, úgy műveletlennél mint a művelt-nél, ugyanolyan arányban fog javulni az arányszám. A perverzítások épp úgy megvannak itt, mint ott. Kiki, sajnos, egyéni gyengéjének esvén áldozatául: csak ahol a teljes akaratérőt látjuk érvényre jutni, ott tapasztalhatjuk a szenvedélyek hiányát, vagy legalább is azoknak igen mérsékelt formában való jelenlétét.

A közmondások egyik legkitünőbbje az, amelyik így hangzik »Bor, asszony és játék mellett ismerhetni meg az embert.« Aki ezen tényezőket valaha figyelemre méltatta, benőkö az ember fölismerésére a legcsalhatatlanabb bizonyítékokra talált.

Az alsóbbfokú eksztázisos állapotokat előidéző indító okokra a most említetteken kívül a szeretet, a gyűlölet, az ájtatosság, a tudás és az alkotásvágyból eredő esetekre rész-

letesen nem térek át, amennyiben az irodalomban mindezekre számos tanulságos példát találunk. Azonban csak a felemlítésüket tartottam szükségesnek, amennyiben átmenetet képeznek a normális állapotból az abnormisba, illetve a tulajdonképeni eksztiázisba.

II. SZAKASZ.

Felsőbb fokú ekstázisos állapotok.

Az első lépcsőfok az u. n. szuggesztívó. A szuggesztíót a médium éber állapotban veszi fel, akaraterőnkől kifolyólag. A kellő feltételek betartása mellett, tudatos akaraterőnk több vagy kevesebb mértékben a médiumban fejti ki hatását, úgy érzi, mint szellemi dolgokban, mert tudjuk, hogy ezen akaraterő bennünket képesít arra, hogy a médiummal bizonyos feltételek mellett azt cselekedtessük, amit kívánunk. Ébrenlét állapotban képesek vagyunk a médiumnak nemcsak egyes tagjában, hanem összes végtagjaiban az ember akaratától függő mozgásokat megakadályozni. Ezek a kísérletek azok, amelyeket *izom-merevítési kísérleteknek* nevezünk. Ezek a kísérletek azok, amelyek folytán akaraterőnkől kifolyólag a a médium mozgásaiban olyan megnyilatkozásokat találunk, melyek az általunk ismert természeti törvényeket gyakran ignorálják.

Egy megmerevített alakot állási pontja körül minden irányban mozgathatunk előre, hátra, oldalt és az alak nem követi a nehézség törvényeit, nem fordul fel stb.

Ha a médium kezeit összetétjük, akkor azokat nem képes széjjel venni. A lábát meggörbítjük s nem tudja azt az előbbi helyzetébe visszajuttatni. Nem képes egy tárgyat megfogni, vagy magánál tartani. Nem tud helyéről felkelni, stb. stb. Többé-kevésbé mindnyájunknak alkalmunk volt már eféle jelenségekről meggyőződést szerezhetni.

Pohár vizet adunk a médiumnak, s azt mondjuk: most pezsgőt fog inni. Ugyanekkor szuggesztáljuk, illetve átvisszük rá mindama gondolatokat, melyek magukban foglalják mindazt, ami a pezsgőivás fogalmával jár, s mialatt kezébe veszi

a poharat, kérdjük tőle, tetszik a színe? Erre azt feleli: gyönyörű szép aranszínű. Miután megízleli, arckifejezései elárulják az ital kellemes voltát, szeme csakhamar fényleni kezd, sőt ezen állapotot fokozva, csakhamar mindama jelenségek mutatkoznak rajta, melyek olyan embereken tapasztalhatók, kik ezen italból azt a mennyiséget elfogyasztották, amely rendes körülmények között az ilyen állapotot létrehozza. Ugyancsak egy pohár közönséges kút- vagy vízvezetéki-vizet adunk a médiumnak, mondván: ez az ital keserűvíz, jobb, mint bármilyen más, minden ember megdicséri rendkívüli kellemes, gyors hatásáért. Miként az előbbi példánál, úgy itt is, rögtön áttereljük rá a szükséges gondolatokat. Csakhamar a keserű ízt eláruló arcizmok ismeretes vonásai következnek be. A forszírozott gondolat-átvitel néhány perc múlva már a hatást előidézi.

Egy széket, vagy bármilyen más könnyebben mozgatható tárgyat állítunk a médium elé; s azt mondjuk neki: nézze csak tisztelt barátom, most egy szép hölgyet fogunk idevezetni s önU szívesen társul vele a zeneszó kíséréte mellett egy keringőt táncolni. Ebben a pillanatban szuggerálunk a médiumnak, illetve magunk elé képzelünk egy olyan női alakot, amelyet gondolatban a médiumnak átadni akarunk, s a székre mutatunk. A médium, mondjuk pl. egy fiatal ember, immár fel is kel, megfogja a széket, úgy, ahogy a női táncra szokás fogni, s miután ugyanakkor egy ismert keringő melódiáját élesen elgondoljuk, akaratérőnkkel átszuggeráljuk, átviszszük azt a médiumra. A médium a széket emelve, a keringő taktúsa szerint kezdi a táncot stb. stb. Ezek olyan természetű kísérletezések, amelyek alkalmas médiumnál nem tartoznak a ritkaságok közé, s már némi gyakorlat: 15—20 ülés után, több-kevesebb eredménnyel elérhetők. Hogy mire képes az akaratérőátvitel, erre nézve lássunk más példákat.

Azt szuggeráljuk a médiumnak: ön ezentúl nem tud beszélni és a következő pillanattól kezdve bármennyire erőlködik is, nem tud hangokat adni. Avagy ön, ha most beszélni fog, csak minden második szónak kiejtésére lesz képes, vagy a szónak csak minden második betűjét tudja majd kiejteni — és mindez majd megtörténik. — Máskor azt mondjuk: ön nem tudja kiejteni az *a* vagy *i*, vagy akármilyen más

betűt, esetleg egyes szavakat sem. A médium kénytelen mindenféle körülírásokkal élni, de a fogalomnak megfelelő szó kiejtésére képtelen.

De képes az akaraterő nemesak az akaratunktól függő mozgásokra befolyást gyakorolni, hanem még a tengéletekre is, így pl. befolyásolható az érverés, lélegzés, emésztés, a szív-működés gyorsítható, vagy lassítható, stb. stb.

Az akaraterő befolyása által elérhető, hogy a médiumra nézve szinte megszűnni látszik minden, amire nézve azt kívánjuk, hogy tudomásul ne vehesse, pl. a médium rendes, éber állapotban, velünk együtt van, bennünket lát, beszélgetést is folytat egyikünkkel, esetleg többekkel. E közben azt szuggeráljuk neki, hogy ne lásson, ne halljon s néhány pillanatra múlva észre vehetjük, hogy az illetők reá nézve nem léteznek, mert akármit követnek is el azok, a médium minderről mitsem tud.

Menjünk egy lépéssel tovább. Ez a lépés a hipnotizmus. Onnét térjünk majd át a magnetizmusra és akkor megnyílik egy kapu, amelyen ha betekintünk, végtelenséget látunk magunk előtt. Látjuk, hogy a lejtőn fölfelé megyünk, amely lejtő előttünk fekvő vonala a végteleenség felé visz. A végtelent nem, de magát az utat látjuk s ha valamelyik pontról visszatekintünk azon útra, amely mögöttünk maradt, úgy vagyunk, mint mikor verőfényes napon, tiszta kék ég alatt magas hegy csúcsára felhaladva, eljutottunk egy magaslatig, ahonnan visszapillantva és körültekintve magunk előtt látjuk a természetnek sok gyönyörét. Az átmenetek elmosódtak. Egyik részlet a másikba olvadva, a természet harmóniájának lélekemelően megható képét nyerjük, Csak akkor, mikor itt fenn vagyunk, érezzük ama varázserő hatását, mely velünk megértetni tudja, hogy mindaz létezett akkor is, mielőtt megmásztuk a hegyet, csak az egyes hegyormok fosztottak meg a kilátástól, s *csak akadá yokat kellett legyőzni, hogy feltáruljon az, ami előttünk eddig ismerellen volt.* — Ha lépésről-lépésre haladunk s azzal együtt minden kérdést megértettünk, akkor az előbbre jutás nem lesz oly nehéz.

Ugyanazon kísérleteket, melyeket az imént a szuggesztiós példaknál felsoroltunk, hipnotikus állapotban sokkal fokozottabb mértékben lehet folytatni. A hipnotikus állapot

előidézhetése tudományos szakkönyvekben le van írva. A hipnotikus álom előidézésére számos módszer van: rendszerint azon módszer, amelyben az altató egyén kísérletezéseit állandóan folytatja, a gyakorlat által kevés kivétellel egyformán sikeresnek bizonyult s alig lehetne egyik rendszernek a másikkal szemben különös előnyt tulajdonítani.

Egy fénylő pontra való állandó merev tekintet, az egyöntetű könnyű zenei hang, egyöntetű lassú beszéd, vagy bizonyos egyöntetű mozgásnak folytatása a médium körül, a sikert előbb-utóbb megteremti, a hipnotikus álmot előidézi, ha megvannak ama föltételek, amelyek egyrészt az altató, másrészt az elaltatandóban feltételeztetnek. Az altatónak feltétlenül a helyzet urának kell lenni, egyrészt az erős akarat-erő átadása tekintetében, másrészt az eljárás alapos ismeretei által. Mindama fázisokat rögtön fel kell ismernie, amelyek által az azoknak megfelelő bánásmódot a megfelelő pillanatban alkalmaznia kell. Alkalmas jó médiumnál az ily módon történt elaltatás már elegendő, hogy a kísérletezések megkezdhetők legyenek.

Ha alkalom nyílt arról meggyőződni, hogy a médium tényleg elaludt, akkor módunkban áll különféle eksperimentumokat végeztetni vele. Pl. azt mondjuk a médiumnak: Ha ön felébred, egy tó partján lesz. Majd gondoskodunk csónakról, amelyben szigony is lesz. Kegyed bevez a tó közepére és ha ott lesz, akkor majd halászni fog. Módunkban áll magát a kísérletet akár alvó, akár éber állapotban elvégeztetni. A médium kezét nem is kell megfogni s úgy, amiként szuggeráltuk, mennie kell, mintha a tó felé közelednék. Csakhamar olyan mozgásokat végez, mintha csónakba ülne s ha kezébe adunk egy botot, avval evezni kezd, s ha még azt is szuggeráljuk neki, hogy az evező szigony, akkor azt szigonynak nézi. Szóval mindazon cselekedeteket végzi, melyeket neki szuggeráltunk. Ehhez hasonlók mindazon kísérletek, melyeket alkalmunk van nagyon gyakran demonstrálóknál látni. Azonban sokkal magasabb foka már a hipnotikus állapotnak az, ha az ébresztés utáni időre adunk parancsokat. Ezek az u. n. *posthipnotikus* állapotok, melyek nagy veszedelemmel fenyegetnek, ha a parancs eszközlőjénél a legszigorúbb erkölcsi tényezők nincsenek meg, mert ebben az esetben bekö-

vetkezhetnek olyan cselekedetek, amilyenekről sajnos, már gyakran volt alkalmunk meggyőződni, amikor a médium nemcsak közvetlen felébredése után, de napokkal, hónapokkal, sőt évekkel azután is annélkül, hogy tudomása lenne arról, hogy mit cselekszik, határozott időpontban kényszernek engedve, viszi véghez cselekedeteit. Olyan természetű lesz a médium cselekedete, eljárása, mint amilyen természetű volt az, ami a médiumnak »trance« állapotban szuggeráltatott.*

Eltekintve a korábbiakban hangsúlyozott okoktól, melyek tisztán egészségügyi szempontból tartandók be, époly mértékben járul hozzá a hipnotikus altatásoknál, *a szigorú ellenőrzés, erkölcsi szempontból is*. Nem szabad semmi körülmények között több rendbeli teljes erkölcsi garanciát nyújtó tanú és szakember jelenléte nélkül az ily kísérleteket végezni, mert különben bekövetkezhetnek oly végzetes esetek, amelyeknél normális körülmények között nincs reá mód, hogy az indító ok megállapítható legyen.

Egyetlen hipnotikus kísérletumnál (sem szabad elmaradni solha azon figyelmeztetésnek, amely kb. következőképpen hangzik: Ezennel önnek parancsokat fogok adni, melyeknek engedelmeskedni fog, de figyelmeztetem arra, hogy *mindazt, ami a tisztesség és erkölcs rovására parancsoltattnék, semmi körülmények között nem szabad megtennie*. Megértette? Ha a médium erre azt válaszolja, hogy megértette és meg is igéri, hogy nem fog olyat cselekedni, akkor bármely bajnak későbbi lehetősége is ki van zárva.

Az ekstázisos állapotoknak egy egészen más nemét képezik ama jelenségek, amelyek *mesmerizálás (delejes vonások)* passe-ok adása által jönnek létre. Akkor, midőn a hipnotizáló egyúttal passe-okat is ad a médiumnak, úgy vegyes

* Szinte meglepő tény az, hogy a médiumnak a szuggesztívó tartalmáról, azon határidőn belül, míg a hipnózistól a szuggerált jelenség bekövetkezik, éber állapotában fogalma sincs.

Ellenben a legelső alkalommal, amikor a médium újból hipnózisa ejtetik, s hozzá az illető ügybe kérdéseket intézünk, azonnal vissza tud emlékezni. Összefüggésbe hozható ezen jelenség ama fontos jelenségekkel, ami az amnesiával (visszaemlékezhetetlenséggel) jár, azaz hogy életünknek bizonyos időtartamáról, vagy bizonyos dolgokról, amelyeket végig élünk, semmit sem tudunk.

állapot idéztetik elő, vagyis a médium hipnotikus és delejes állapotba jut. — Ezen csoportba tartozó jelenségek gyakoriak s különösen a keleten ismeretesek.

A keleti hipnózis kiváló jelenségei közé tartozik az u. n. *élvelettemetés*, midőn a fakirok hipnotikus álomba ejtetnek és ezen állapotban napokig, hónapokig sőt évekig, a szó legteljesebb értelmében el vannak temetve.*

1896-ban legutóbbi országos kiállításunk alkalmával a Lágymányoson épült Konstantinápolyban egy fakir mutatta be produkcióit, többek közt a fakirok által nem ritkán demonstrált megsebezhetetlenséget is. Tőrrel átszúrta karizmait, nyakizmait, arcizmait stb. Mérgesnek konstataált kigyók fejét leharapta, az üvegpocharat úgy harapta keresztül, rágta meg és nyelte le, akár a kenyeret. Forró olajat kanalanként nyelt s legvégül egy 6 lövetű revolvert, — melyből mindnyájunk szemeláttára előzőleg 2 lövést egy másfél cm. vastag fadeszkába lőtt — mellének szegezett és elsütötte, a töltény úgy pattant vissza, akár egy gummilabda. Gauklerségnek tartottuk mindnyájan, kik ezt láttuk s nem igen akartunk abból semmitsem elhinni, amint nem is lehet el a felsoroltak közül egyik, vagy másik jelenség, mielőtt arról legalaposabban meg nem győződünk. A fakirt megvizsgáltuk, valamint megvizsgáltuk a szereket is és azt tapasztaltuk, hogy a fakir testén semmiféle preparátum nem volt található. A kard, kés, tőr és a revolver mind a legtökéletesebb eszköz volt s csak az volt megállapítható, hogy a produkció előtt a fakir egy füvek és ásványokból alkotott anyagot gyújtott meg s annak füstjében bizonyos mozgásokat végzett, hasonlókat a dervisek s keleti népek eksztázisos állapotát előidéző mozgásokhoz. Körülbelül 15 perc után a fakir eksztázisos állapotba jutott s ebben az állapotában végezte fönt említett produkcióit.

A látottak közelebbről érdekelvén hennünket, a fakirt annak kísérőjével együtt egy szűkebb körben tartandó produkcióra kértük fel, aminek másnap délután 2 órakor meg is felelt. Miután az eksztázisos állapotot létrehozta, az ő engedelmével és beleegyezésével, úgy résztvevő barátaim,

* A keleti hipnózisra vonatkozó igen érdekes példákat dr. Sloll zürichi tanár művében »Suggestion und Hypnotismus. 1904.» felsorolva találjuk.

mint magam is, véghez vittük az egyes műszerekkel a vágásokat és szúrásokat. Sehol egy csepp vér nem volt látható, sehol vérösszefutás nyomai nem mutatkoztak s a megsebzés, illetőleg átllyukasztás után 2—3 perccel később alig volt megállapítható, hogy egyik, vagy másik izmot keresztűlszúrtuk. Az olaj általam vásárolt és a helyszínén felforralt olaj volt, melyet ezen állapotban ép úgy nyelt le, mint azt az első produkció alkalmával volt alkalmunk látni. Rákerült a sor a revolverre. Bármennyire erősítette is a fakir kísérője, hogy csak bátran szegezzük a fakir mellének, vagy testének akár mely részére, hátorságunk mindannyiunkat elhagyott, mert nem mertük egy esetleges balsiker odiumát magunkra vállalni. A fakir kísérője azonban ennek valódiságáról is meg akart bennünket győzni, elsütötte a revolvert s a már előbb említett jelelenség ismétlődött. Megjegyzem, hogy a revolver sajátom volt, általam akkor vásárolt töltényekkel megtöltve.*

1896-ban Berlinben a nemzeti kiállítással párhuzamban rendeztetett egy külön keleti kiállítás is ezen címen: Kairó.

Hasonlóképp egy fakir mutatta produkcióit. A látottak többé-kevésbé ugyanazok voltak, melyeket az előbbeni példában leírtam s az esetnek felemlítését csak avégből tartom helyénvalónak, mivel akkoriban Berlinben néhány elfogulatlanul és értelmesen gondolkodni tudó uriemberből álló társaságot állítottam össze egy külön produkció megtarthatása végett, azért, hogy alkalom nyíljen ezen misztikus természetű produkciókról közelebbről is meggyőződést szerezni. A megismételt privát természetű produkciók ugyanazon eredményre vezettek, melyeket az előbbi példa alkalmával hangsúlyoztam.

Az irodalom útján egy igen érdekes kísérletre tettek figyelmessé, melyet két ízben ismételtünk meg.

A médiumnak csak miután tranceba esett s kezének, illetve ujjainak fényképére való feltevésevel azt eltakarta, megparancsoltatott, hogy ezután adja át minden érzését a fényképnek, saját magának pedig nem szabad semmit sem éreznie. Miután a médium kijelentette, hogy ezt tudomásul vette, bárhol szurkálhattuk tüvel, annélkül, hogy megérezte volna, s ha azután a fényképpel akár a médium háta mögé

* Az ilyen esetek az orvosi tudományban, mint „hisztériás” egyéneknél fellépő jelenségek vannak feljegyezve.

állottunk, akár egy másik szobába mentünk és a fényképen valamely testrésznek megfelelő helyen szúrást végeztünk, úgy a médium ugyanabban a pillanatban, ugyanannak a helynek megfelelőleg a szúrás saját magán megérezte s kezével oda kapott, mintha közvetlenül őt szúrták volna meg.

1902. február hóban tartott egyik *seance** alkalmával K. médiumi eksztázisos állapotban hirtelen nyugtalankodni kezdett Rugdalódzott, állati hangokat, majdnem tigrisszerű hógést hallatott, kezét, lábát a legrettenetesebb módon harapta. Hasonló jelenségek nem tartoznak a ritkaságok közé az eksztázisos kísérletezések alkalmával, azonban, ha az ülés vezetője kellő szakértelemmel hírván, az ilyen jelenségeknek az eredetét rögtön felismeri: úgy megvan a kellő eljárás arra nézve, hogy ebből kifolyólag a médium szervezetére normális állapotában semmi néven nevezendő visszahatás ne keletkezhessek. Gondoskodtunk tehát, hogy a médium oly irányú passeokat kapjon, melyek az eksztázisban ilyen heves mértékben fellépő és jelesül a nem szakértő ember előtt ijesztően izgató állapotot megszüntessék. Ezen ülésen nyolcan vettünk részt, kik között dr. R. vegyész és közgazdasági író, ki különben már több ülésen is részt vett, annyira megijedt, hogy tovább nem mert közöttünk maradni, sietve távozott. A médium a képzelhető legembertelenebb módon harapott saját kezébe, minek folytán a résztvevők közül még néhányan megijedve, hogy valamilyen baleset következhetnék be, közbevetették magukat, a médiumot további embertelen cselekedeteiben megakadályozandó. A médium különben normális állapotban — bár teljesen egészséges, de vézna, gyöngé alak volt, — ki vajmi kevés fizikai erővel rendelkezett. Társaságunkban volt egy atléta crejű herkulesi alak, aki a

* *Seance*, vagy ülés alatt értjük azon eljárást, amelynél fogva ketten, hárman vagy többen, de mindenesetre csak bizonyos számú ember avégből egyesül, illetve jön össze, hogy a médiumításra képesített embereken közvetlenül tapasztalható lelkijelenségeket megfigyelje. esetleg az ilyenek közbejötté által létrejövő, a médiumokon kívül is eső jelenségeket tanulmányozhassa, vizsgálhassa. Az ilyen eljárások bizonyos feltételekhez vannak kötve, még pedig első sorban, hogy eléggé alkalmas médium álljon rendelkezésre, mert annak híján a jelenségek bekövetkezését még elképzelni is képtelenség. Az egyéb feltételekre a munka folyamán találunk majd felvilágosítást.

médiumot olykép akarta megfogni, hogy a további mozgásra képtelen legyen. A gyenge szervezettű médium úgy rúgta fel az atlétát, akár egy gyenge fabábut; belátták tehát a társaság tagjai, hogy ezúton eredményt elérni nem lehet. Ellenben teljes nyugalommal nézte velem végig még dr. N. D. a többiekénél immár nagy izgatottságot keltett jelenséget. Amikor dr. N. néhány passe-ot adott a médiumnak, az nyomban lecsillapodott. Ezután még másfélóráig tranceban maradt s miután még több rendbeli manifesztáció történt meg, felébresztetett. Egy-két perccel az ébresztés után a médium teljes öntudatánál volt, de mindarról, ami ülés közben történt, fogalma sem volt. Teljesen nyugodt volt, a fáradságnak semmi jele nem látszott rajta, 10 perccel később pedig a jelentékeny harapás nyomai eltűntek.

Kellemetlen ulókövetkezmény szakszerű kezelés mellett ki van zárva s legritkább esetekben történik meg, hogy az ébredés után némi fejfájás vagy bágyadság fordul elő, amit egy megfelelő szugesztio által azonnal meg lehet szüntetni.

A hipnotizmusban az egyes fokozatok közti átmenet pontosan meghatározni nem lehet s csakis az igen tapasztalt és gyakorlott hipnotizáló képes azt megközelítőleg megállapítani.

Fentebb már említettük, hogy képesek vagyunk a hipnotizisban szugesztio által a léleknek szubjektív jelenségeit, valamint az idegrendszernek egyes ismert funkcióit előidézni, befolyásolni, megakadályozni, tompítani, korlátok közé szorítani, merevíteni, avagy izgatni.

Olyan médiumoknál, akik bizonyos ülés-sorozat után a szugesztiookra alkalmasaknak mutatkoznak, későbbi időben a trance állapot a nélkül következik be, hogy mi tudatosan közbenjártunk volna az állapot előidézésére. Nagyon érzékeny természetű szenzibilis embereknél a trance állapot már a legelső alkalommal bekövetkezik; míg a kevésbé szenzibilis embereknél 15—20, sőt annál jóval több kísérletet kell véghez vinni s még akkor is alig várhatók okulásra érdemes jelenségek.

A szuggerálhatás, vagy a tranceba való ejtethetés nincs ahhoz kötve, hogy az akaraterő átadója a médium mellett foglaljon helyet, mert akármilyen távolságban van a kettő

egymástól, az ismert műveletek keresztülvihetők, sőt nagyon sok esetben módunkban áll ezeket levél és telefon útján is elvégezni.

Távolbahatás. Távolbalátás — hallás és — érzés (clairvoyance).

A delejes médiumitás megnyilvánulása többféle. A médium trance állapotban ír vagy beszél különféle nyelveken, rajzol, lát és hall dolgokat, melyekről különben normális állapotban tudomással sem bír.

Igy pld. okáért azt mondja: olyan érzés fog el, mintha írni vagy rajzolni kellene, kérek ceruzát meg papírt. Ha azt oda adjuk neki, akkor írni vagy rajzolni kezd. Hogy mit ír, vagy mit rajzol, milyen modorban, mily tökéletességgel, az bennünket egyelőre nem érdekel, mert csak a későbbiek fog-nak erre nézve felvilágosítással szolgálni. Elegendő, ha most csak azt konstatáljuk, hogy a médium bizonyos cselekedeteket visz véghez, melyeket mi tudatosan nem szuggeráltunk sőt olyanokat is, amelyek keresztülvitelére bennünk nincsenek meg a képességek. Hiába akarnék szuggerálni oly rajzmodort, ha azt nem tudom, pláne ha soha sem tudtam, avagy olyan beszéd folytatását, melyhez nem értek, török, orosz, vagy idegen keleti nyelvet. Az altató például nem tud rajzolni, vagy ha tud is, egy meghatározott modorban rajzol: hasonló viszonyok vannak a médiumnál. Trance állapotban pedig a médium o yan modorban s olyanokat rajzol, mint amilyen rajzmodorra normális körülmények között nemcsak, hogy nem vagyunk képesek, sőt amelyekre motivumaink sincsenek.

Avagy a médium azt mondja: látom és hallom a messzi távolban ezt vagy amazt.

Hogy meggyőződést szerezzünk magunknak arról, vajjon a távolhalatás tényleg megbízható-e, egy dupla fedelű órát veszünk s a médium homlokára vagy gyomrára tesszük. Ha a médium alkalmas, akkor legpontosabban, másodpercre meg kell tudni mondania, hogy mennyi az idő. Erről nyomban meggyőződést szerezhetünk, ha megnézzük utána az órát. Előzőleg sohasem szabad az órára nézni, sőt biztonság kedve-ért az óra mutatóját rendes helyéről már jóval előbb el-forgatjuk, anélkül, hogy az órára néztünk volna, mert különben megeshetik, hogy pontosan ismerve az időt. azt önkén-

telenül átszugeráljuk a médiumra s ekkor a kellő ellenőrzés, nem volt meg. Az ellenőrzésnek egy másik formája: pl. egy olyan könyvet, amelynél ki van zárva, hogy az abban foglaltakat szószerint ismerjük s kitépünk belőle egy lapot, zárt borítékba teszük s a médiumnak ismét homlokára, esetleg gyomrára helyezük. A médiumnak el kell tudni olvasni a befoglaltakat szószerint.

Ha a távolbalátás képessége már jobban fejlődött ki akkor egy második, harmadik vagy negyedik szobában levő levelet olvastatunk el. Természetesen a médiumnak helyéről nem szabad elmozdulni. Ha már a második kísérlet is sikerült, akkor módunkban áll a médium távolbalátó képességét tetszőleges távolságra kipróbálni, mert most már nem létezik távolság. A tér dimenziói immár teljesen ignorálva vannak.

1902. január folyamán tartott egyik üléséből kifolyólag a távolbalátás, hallás és érzésre felette alkalmas médiumnak megparancsoltam este háromnegyed 9 órakor, hogy keresse fel a Rökk Szilárd-utca 20. szám alatt levő Jenner-Pasteur Intézetet s írja le nekem annak berendezését s mindazt, amit ott lát. Ez próbakísérlet akart lenni arra nézve, vajjon tényleg mindazon leírás, melyet eddig általa nyertünk, megbízható-e, mert abban az esetben, ha a kitűzött parancsnak eleget tesz, mindenesetre bizonyítékaink szaporodnak arra nézve, hogy a jelenségnek pozitív formában adhatunk értéket. Megjegyezni kívánom, hogy ezen médium előzőleg soha a fent említett helyiséget nem ismerte, annak berendezéséről fogalma sem volt, nem is lehetett. A médium két perccel a felvett parancs után jelenti, hogy a kitűzött helyre megérkezett és sorban leírta a helyiséget s az egyes berendezési tárgyakat. Az egyik szobában teljes kivilágításra, a másikban félhomályva talált. Mivel ilyen időben az intézetben nem igen szokott senkisémet tartózkodni, attól tartottam, hogy a médium nem jól lát, csak képzelődik, de miután az illető alakot részletesen körülírta, felismertem abban, intézetünk egyik munkatársát, dr. D. urat. Csakhamar megjegyzi a médium, hogy egy másik alakot is vesz észre. A második személy úgylátszik rosszul érzi magát, mert fájdalmas arcvonásokat árul el, de nem szól egy szót sem. Dr. D. sem beszél, hanem egyik szobából a másikba

jár, keres egy üveget, melyből anyagot óhajt venni a második személy szenvedésének enyhítésére. Miután észrevettem, hogy a médium némi fáradságot árul el, visszaparancsoltam és ellenpasse-ok útján azonnal felébresztetett. A következő nap délelőttjén, az esetről bizonytságot szerzendő, annélkül, hogy dr. D. úrnak fogalma lett volna, hogy mivégből vettem fel a kérdést, elmondta, hogy kilenc óra előtt tényleg az intézetben volt és egy ismerősét, aki hirtelen görcsrohamokat kapott, bekísért s éteradagolással segített állapotán. Mivel egyrészt, a látottak igaznak bizonyultak, másrészt a helyiségnek több elzárt szekrényeiben foglalt tárgyakról s iratokról pontos leírást szolgáltatott, semmi kétség sem férhetett a kísérlet pozitív sikeréhez.

Az említett kísérleti ülésen részt vett a többek között Kálmán testvérem is, aki nem igen akart még hitelt adni a hallottaknak s felkért, hogy a legközelebbi alkalommal, ha nem lesz Budapesten, küldjem el a médiumot trance állapotban egy bizonyos időben ő hozzá a vidékre s ha el tudja mondani a médium, hogy ő mit csinált, csak akkor lesz megnyugtatta az ilyen természetű kísérletek felől. Megállapodtunk abban, hogy a legközelebbi ülés alkalmával, amely harmadnapra este fél 10 órakor fog megtartatni, a médiumot amaz utasítással küldöm az ő tartózkodási helyére, hogy pontos leírást adjon. Harmadnap este 5 perccel fél 10 előtt az ülést megnyitottam s miután óráink a legpontosabban össze voltak egyeztetve, pontosan fél 10 órakor utasítást adtam a médiumnak, hogy menjen a vonal mentén Hatvanon, Füzes-Abonyon át Mezőkövesdig, onnan pedig a további útirányok megadása mellett Pusztá-Klementinára, egészen a majorig, illetve ama házig, ahol őt megtalálhatni véltem. További direktívákat a médium nem kapott, ellenben megparancsoltattam neki, hogy ezentúl mindazt amit lát, írja le. A médium legelőször is panaszkodott, hogy nem lát eléggé tisztán, nehezebbé esik tiszta képet nyerhetni, ennek folytán az ülésen jelen levő egyik doktor a szükséges passe-okat megadta. A médium azonnal tisztábban látott és a következő leírást adta: »Látok egy hosszabb épületet, amelynek egyik része magasabb, emeletes; a másik része úglátszik utólag hozzáépült, földszintes.« A földszinten mindenhol sötétség van, csakis a kony-

hában lát egy női alakot, aki vetkőzik, úgylátszik a cseléd. Mivel lenn több embert nem talált, felment az első emeletre, s mondta, hogy egy szoba kivételével, amely ki van világítva, a többi mind sötét. A két ablak közötti íróasztal előtt ül egy úr, aki pipál. »Nini, a Kálmán úr«, a fején kis házi sapka van és ír. Az íróasztalon egy petroleum lámpa van s több rendbeli levél elszórtan hever, úgylátszik egészen frissen írt levelek. Most pedig vesz egy lap tiszta fehér papírost és kék ceruzával számokat ír rá. Már leírta a számokat: 29586. A médium, aki soha még a kiküldött helyen nem járt, a berendezésről fogalma sem volt, még több rendbeli felvilágosítással szolgált, de azok már nem jellemzők annyira, hogy felsoroljuk.

Kálmán testvéremnek, a történt megállapodás értelmében, még aznap este postán beküldtem a lefolyt ülés jegyzőkönyvi kivonatát, ő pedig ugyancsak még aznap este megírta nekem főbb vonásokban, mit cselekedett a mondott időben. Képzeltető, mily nyugtalan várakozással nézett levelem tartalma elé, melyet vasárnap délután megkapott. Meglehetősen nyugodt voltam arra nézve, hogy a médium által leírtak, ha nem is teljesen, de a valóznak legalább megközelítően fognak megfelelni. S teljes megnyugvásomra szolgált, amidőn levelében, az általam írottakat mind felsorolva találtam. Legjellemzőbb volt az említett szám pontossága. Miután bátyám levelemet és abban a jegyzőkönyvi kivonatot megkapta, figyelmes lett több oly momentumra, melyeket ő nem közölt. Örömtelien sietett egy újabb levélben tudtomra adni, hogy mindaz, ami a jegyzőkönyvben foglaltatik, tényleg megtörtént.

A távolbalátásnak egy érdekes példája volt az, midőn az egyik ülésen a társaság egy tagja felemlítette, hogy reá nagy értékkel bíró két könyvre nem tud rátalálni, kíséreljük meg, vajjon módjában áll-e a médiumnak annak nyomára jutni. A médium tranceba ejtetett és ezen állapotában a könyvekről pontos leírás adatott neki, egyuttal azon hely is megjelöltetett, ahol az illető könyvek szekrényében rendszerint voltak. Körülbelül 10 percnyi idő után így szólt a médium: »Láttam már a könyveket, de nem magukban, hanem több könyv és irat között; még nem tudom a helyet pontosan megjelölni, de mindjárt megkeresem.« Vagy 2 perccel később

folytatja: »Egy lakásban vagyok, s az íróasztalon látom az iratok között.« Miután a lakás pontos leírását kértük megismerte a könyv gazdája a lakást és ugyanakkor eszébe jutott, hogy hónapokkal azelőtt a kérdéses két könyvet egy barátjának adta kölcsön, de ez esetről teljesen megfeledkezett.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III. SZAKASZ.

Alvajárás. Telepátia.

Szorosabb értelemben vett szomnambulizmus, alvajárás és szorosabb értelemben vett telepátikus esetek.

Az alvónál hosszabb, rendszerint több órai nyugodt és erősebb alvás után egy bizonyos nyugtalanság vehető észre; mozog az ágyában, egyes szavakat mormog, majd felemelkedik és elhagyja az ágyat. A szobát körüljárja, majd megáll. Gyakran kinyitja az ajtót, hogy a másik szobába menjen, meggyújtja a gyertyát, egyes tárgyakat a helyéről elvisz, más-hova helyezi, kinyit szekrényeket avagy azokat bezárja. Nappal megkezdett munkálatokat ilyen állapotban folytat (jelesül kézimunkálatokat), majd visszatér ágyába, esetleg egész más helyre fekszik le, hol aztán normális úton folytatja alvását. Vándorlásai közben a különféle akadályok elől kitér; ha kérdések intéztetnek hozzá, megfelelő választ képes azokra adni, anélkül, hogy ezáltal alvó állapotában változás állana elő, míg, hogyha nevéen szólítjuk, felébred. A ritkább esetek közé tartozik, ha ilyen állapotban képtelen olyan mozgások véghezvitelére, amelyekre normális éber állapotban nem képes. A legmeglepőbbek ama jelenségek, amidőn az alvajárók már veszedelmes helyeket is felkeresnek, így pl. amidőn háztető-kön járkálnak, a legkeskenyebb gerendákon teljes biztonság-gal haladnak tova, amire éber állapotban képtelenek. Feltűnők még a szellemi munkálatok is, amelyeket ilyen emberek szomnambulikus állapotban végeznek. Előfordulnak esetek, hogy tanulók írásbeli feladatukat, amelyeket nappal megkezdettek, képesek ilyen állapotban folytatni, esetleg be is fejezni; sőt nagyon komplikált foglalkozások, amelyek alapos meggondolást és nagy gondot is kívánnak, egész szakszerűen végeztet-

nek. Így pl. L. Loewenfeld* dr. a szomnambulizmus és spirítizmus című művében következő esetet írja le. Egy Castelli nevezetű gyógyszerész-segéd, aki gyakori álomkór-rohamban szenvedett és Sove orvos által lett megfigyelve, ezen állapotban hivatásával járó teendőit ép úgy elvégezte, mint éber állapotban; recipéket írt, készített. Az azokért járó pénzt beszedte, ha kellett vissza is adott. Ha kevesebbet kapott, észrevette, sőt helytelenül kiállított recipéket kifogásolt és vissza is utasított. Ezek mellett azonban pl. nem vette észre, azt, hogy a gyógyszerész neje, ki magát az ő nővérének mutatja be, nem az ő nővére. Ugyanaz a személy mint cseledeány is bemutathatta magát anélkül, hogy a tévedést észrevette volna.

Az alvajáró ébredése után többé vagy kevésbé emlékszik az álomra, de nem tudja azt, hogy tényleg cselekedett is. Régente az a hiedelem volt elterjedve, hogy csakis a közvetlen holdfény az indító oka az alvajárásnak, illetve holdkóroságnak. Ez a nézet lényegére nézve kissé téves, amennyiben az alvajárók gyakran ilyen állapotba esnek sötét szobában is, ahová a hold fénye egyáltalában nem is jut, legfeljebb csak arról lehet szó, hogy a holdfény sugar, amidőn az alvajáró arcát éri, ott mint ingert kiváltó tényező, álmot idéz elő, a mely őt további cselekedetre bírja.

Az alvajárás részletesebb leírásába nem bocsátkozhatom, amennyiben erre nézve elegendő számú adattal nem rendelkezem, de különben itt is már bizonyos tekintetben kóros állapottal állunk szemben s így ezeknek tárgyalása más lapra tartozik. Mindazonáltal felemlítésük szükséges, amennyiben az eksztázisos állapotoknak egyik nemét itt is képviselve találjuk.

Szorosan vett telepatikus esetekre sem terjeszkedem ki, amennyiben ezek leírása egy külön munka keretébe tartozik, de addig is az olvasó kellő tájékoztatást és nagyszámú példát találhat egyrészt Flammarion Camillenek magyarra is lefordított »Az ismeretlen és a lelkiproblémák« című 2 kötetes munkájában, Budapest 1901., másrészt E. Gurney, F. W. H. Myers & F. Podmore »Phantasmus of the Living« című munkájukban. Németre lefordítva is megjelent.

* Dr. L. Löwenfeld: Somnambulismus und Spiritismus (Grenzfragen des Nerven und Seelenlebens).

II. FEJEZET.

A vizsgálatok és kísérletezések kritikája.

Az abnormis lelkijelenségekről, illetve azoknak csak egy hányadáról, az u. n. eksztázisos állapotban előforduló jelenségekről egyrészt megfigyelések, másrészt kísérletezések útján utóbbiaknál közvetve vagy közvetlenül — szereztünk tudomást.* Megfigyeléseinknek, kísérletezéseinknek csak egy részét mutattam be, amennyiben olyan jelenségeket amelyek a felsoroltaknak többé-kevésbé ismétlődései, kihagytam. Szükségesnek tartom azonban annak felemlítését, hogy minden tudatos beavatkozás nélkül, nemcsak egy és ugyanazon médium útján nyertünk több ízben teljesen egyforma megnyilatkozásokat, hanem némelykor két, három sőt több médiumtól, kik egymástól el is voltak különítve, egy és ugyanazon időben egymást teljesen fedő válaszokat nyertünk egy és ugyanazon kérdésre.

Reánk nézve feltétlenül meggyőző értékűek csak azok a jelenségek lehetnek, amelyekről személyes tapasztalataink tanúskodnak. Amennyiben az ilyen jelenségek úgy külső formájukban, valamint belső lényegükre nézve az irodalom útján megismertetett hasonló igen nagyszámú jelenségek által fedve vannak, mindenesetre álláspontunk erősbbítésére szolgálnak.

Miután mindazon feltételeknek, amelyekről a bevezetés utolsó szakaszában megemlékeztem, *legzigorubbán eleget tettünk, immár módunkban állhat* a kísérletekről, a jelenségekről,

* Kísérletezéseink alapján tapasztalhattuk, hogy az eksztázis az ember abnormis állapotának azon neme, amelyben a léleknek legkülönbözőbb rejtett tulajdonságai képesek érvényre jutni. Ezen tulajdonságok a lélek fogalmának megállapításához bő anyagot szolgáltatnak.

ről tiszta képet magunknak alkotni, ezekről bírálatot formálhatni s több rendbeli kérdésre a választ megadni.

Jelenségeinket két főcsoportra oszthatjuk.

A) Az első főcsoportba tartoznak mindazok, melyek az emberben rejlő tulajdonságokból megmagyarázhatók, vagy ha nem is magyarázhatók meg végképpen, mégis bizonyos határig összefüggésbe hozhatók részben az eddig ismert természeti törvényekkel, részben pedig egy az ember lényegével közvetlenül összefüggő valamiféle benső erővel, esetleg erőkkal.

B) A második főcsoportba azon jelenségek tartoznak, melyekben a fent említetteken kívül még olyan természetű mozzanatok is szerepelnek, melyekre nézve semmiképpen sem tudjuk az összefüggést saját én-ünkkel kapcsolatba hozni s melyeknél a határ lényeg a rejtélyességekbe látszik belenyulni,

Mindenekelőtt konstatálhatjuk:

1. Az eksztázisos állapotban előforduló jelenségek mind olyan természetűek, amelyeneket az emberen normális körülmények alkalmával tapasztalni nem lehet. Elvitázhatatlan tehát, hogy az emberben foglaltatnak bizonyos tulajdonságok, amelyek szinte szunyadnak, látensül foglaltatnak benne s csak az alkalomra várnak, amely indító okul szolgálhat arra, hogy érvényre jussanak. Az ember lelki tulajdonságai ennél fogva egyrészt olyan természetűek, melyek a mindennapi élettel járók, vagyis normális lelkijelenségek, másrészt olyanok, melyek rejtettek s csakis abnormis feltételek alatt tudnak érvényre jutni.

Az alsóbb fokú eksztázisos állapotú jelenségekből nem áll módunkban következtetéseket vonhatni a jelenségek lényegének magyarázatára nézve, illetve megérthetésére, de mivel a lelkitulajdonságok számának fokozatos emelkedésére bizonyítékul szolgálnak, szükségesnek tartottuk azok felemlítését.

A felsőbb fokú eksztázisos állapotban előforduló jelenségek már sokkal tágabb teret nyitnak a kutató részére, hogy azokból olyan momentumokat legyen képes megállapítani, amelyek a rejtett lelkitulajdonságok nagy terjedelmébe világosabb betekintést engednek.

2. A legtöbb kísérlet, illetőleg jelenség igazolja, hogy azok létrejöveteléhez egy emberi szervezetre, az u. n. médi-

umra van szükség, aki az ismertetett médiumitási erővel rendelkezik. A médium rendelkezésére álló erő mennyisége, vagy minőségi foka mérvadó a létrejövő jelenség tartalmára, értékére. Előfordulnak olyan jelenségek is, amelyeket bekövetkezésük alkalmával médiummal összeköttetésbe hozni nem sikerült, melyek spontán jöttek létre, de ezek is olyan jelenségek, melyekre nézve rendszerint sikerült utólagosan megállapítani, melyik médium közbejöttével történtek a tünemények. Eddigi tapasztalataink szerint médium nélkül még az ú. n. spirituális jelenségek sem jöhetnek létre.

3. Minden egyes abnormis állapotú esetről tapasztalhatjuk, hogy a médium olyan dolgokat cselekszik — nyilvánuljon az meg akár a beszédében, akár a mozgásaiban — melyekre normális körülmények között vagy egyáltalában képtelen vagy ha képes is, akkor azok a rendes természetétől teljesen vagy nagyrésztben eltérők.

Azon médium, kivel kísérletet végzünk, testi és lelki megnyilatkozásaiban a kísérlet után is ugyanaz az ember, aki azelőtt volt, mielőtt a kísérletet megéjtettük és csakis a kísérleti idő alatt tapasztalható rajta észrevehető változás. Ama pillanattól fogva, amikor akár tudatos, akár öntudatlan akaratunk folytán vagy egy harmadik kívülfekvő tényező alapján a médiumra befolyás gyakoroltatik, akkor az több vagy kevesebb mértékben a normálisból az abnormis állapotba terelítetik át. Ha a felsorolt tényezők befolyásukat megszüntették, az eksztázis állapot jelenségei megszűntek és a régi normális állapot következik be.

Ha a médiumban nem foglaltattak volna ama alaptényezők az eksztázisba ejtés előtt, amelyre szükség van az eksztázis állapot előidézésére, másrészt, ha a kívülről fekvő tényezők hatásukat ki nem fejtik, úgy nem állana módjában a médiumnak olyan jelenségeket demonstrálni, mint a melyekről meggyőződhattunk.

További fejtegetések szükségének heismerése mellett, tehát fentartással e helyt megjegyzem, hogy ha alkalmas időben ezen kívülről jövő tényezők, szuggesztív vagy másféle úton és módon is vitetnek be a médiumba, úgy ezen a természettudományok előtt ismeretlen, idegen tényezők, képesek közvetve vagy közvetlenül akképen érvényre jutni, mintha

az eddig ismertek szerint mindenkori énünknek egy elengedhetetlen tartozékát képeznék, s melyek többé-kevésbé épűgy képesek a magukban rejlő akaraterőt megnyilvánulásra bírni, mint a normális életünkben szereplő akaraterő, amely az akarat nyilvánításának megteremtője. Léteznek ennél fogva tényezők, melyek lehetővé teszik, hogy a felsorolt lelkijelenségek érvényre jussanak.

4. *Hogy az u. n. abnormis jelenségek bekövetkezzenek annyiban, amennyiben általunk emberek által mesterségesen előidézhetők, úgy mindenkor bizonyos feltételek, szabályok szerint kell eljárni, mivel csakis természetű eljárás vezet eredményhez.*

Vannak feltételek, melyeknek eleget kell tennie úgy a médiumnak, mint a környezetnek.

Egyes jelenségek bekövetkeztek a médiumnak éber állapota mellett, mások a médium trance állapota alatt. A trance állapot alatt létrejövő jelenségek, aszerint, amint hipnotikus trance vagy delejes trance állapota forgott fenn, a jelenségekben lényeges eltérések mutatkoztak. Ugyancsak a kettő közös fellépése vegyes állapotot létesített s végre előfordultak esetek, midőn a médium spontán módra esett tranceba.

A jelenségeket, azok természete szerint három (a, b, c) csoportba osztottam:

a) *Mindaddig, amíg hipnotikus trance esete forog fenn, a médium által létrejövő jelenségek kizárólag csakis olyan természetűek, amelyek tudatos akaratbefolyásunkkal összekötetésbe hozhatók.* Ezen jelenségek bizonyítékot szolgáltatnak arra nézve, hogy az emberben keletkezhetnek olyan képzetek, melyek létrejöveteléhez az érzőidegeknek semmi közük sincs. A behatás közvetlenül azon centrumra irányult, amely az ilyenek felvételére hivatott. Hipnotikus tranceba a médium a legképtelenebb dolgok keresztülvitelére alkalmas, sőt a trance állapot megszűnése után is hármikor, az u. n. poszthipnotikus állapotokban.

Sohasem képes a médium olyas valamire, aminek keresztülvitelére nézve nem voltak már előzőleg a hipnotizáló, illetve az operálóban a gondolat átadásához szükséges képességek.

Ezen jelenségeknél alkalmunk van megállapítani, hogy a nfozgató idegek olyan műveletek eszközlésének indítói,

melyekre nézve az innerváló képesség nem az egyed énjében, az eddig feltételezett módon vette eredetét hanem kívülről jött erők következménye. Mi eddig azt tudjuk, hogy minden mozgás két úton következhetik be, mégpedig először idegeinkre ható, kívülről jövő ingerek folytán az érző idegek által a központba véve, ott áttevődnek a mozgató idegekre; másodszor az emberben létrejövő gondolatasszociáció által, u. n. pszichikai hatások folytán, közvetlenül a mozgató idegekre történt a hatás.

A hipnózis, illetve szuggesztió felvilágosít arra nézve, hogy egy harmadik mód is van és ez az, hogy egyes kívülről jövő ingerek felvételére az eddig ismert öt érzékiinkre nincs is szükség és ezen ingerek vagy közvetlenül hatnak agyvelőnkre, illetve az idegrendszerre, vagy ha nem hatnak közvetlenül azokra, akkor rendelkezniünk kell egy olyan közvetítő 6-ik, 7-ik . . . n-dik, a természettudományok előtt eddig ismeretlen érzékkel, mely az ilyen ingerek felvételére képesítve van.

b) *Egyes u. n. mesmerikus kísérletknél alkalmunk volt arról tudomást szerezni, hogy (az emberekben) bizonyos erő foglaltatik, amelyik más emberekre átvihető s azoknál bizonyos változást képes előidézni.* Ezen erőt egyesek életdelejeségnek, mások ód- vagy fluidumnak nevezték el. Látó médiumaink állítása szerint az embereknek kiváltképen ujj-hegyeiből áramlanak ki sugarak, még pedig a jobb kézről kiáramló sugarak kékes színűek, a bal kézről kiáramló sugarak sárgás, majd vöröses színűek. Nem tapasztalták ezt minden embernél egyenlő mértékben, csak egyeseknél, még pedig olyanoknál, kiknél alkalmunk volt meggyőződni, hogy a médiumokra tényleg hatni képesek azáltal, hogy az illetők, akiket delejezőknek neveztünk el, a médiumra kezeiket feltették; de legfőképen az u. n. delejes vonások, passeok által a médiumokat olyan állapotba voltak képesek juttatni, melynél fogva ezekben a távolbahatás különféle nemei érvényre jutni és kifejlődni tudtak. Ugyanezen sugarak behatása alatt a médiumokban minden érzést sikerült eltompítani, fájdalmakat csillapítani, sőt egyes esetekben gyógyító hatást is eszközölni.

Egyes hasonló jelenségek hipnózis útján is jöttek létre, de amíg a hipnotizálónak, illetve az operálónak gondolat-

átadásán alapultak a jelenségek, amíg a hipnotizáló tudatos akaraterije átadásának következményei a jelenségek, addig az utóbbi eljárásnál a mesmerizálásnál, főleg az operáló szervezetéből kiáramló sugaraknak hatása alatt következtek be a jelenségek.

c) A spontán módra tranceba esett médiumok útján létrejövő jelenségek hasonlóak azon jelenségekhez, aminők a tisztán mesmerizálás útján bekövetkezett jelenségek voltak.

Úgy a b) mint a c) alá tartozó eseteknél tapasztaltuk, hogy a médium lát tárgyakat, melyek egyrészt az ő szemének látószögén és körén kívül voltak, oldalt és mögötte, alatta, felette.

A 33. és 34-ik oldalon bemutattam az erre vonatkozó példákat. A médium látott tárgyakat, melyek láthatásánál ignorálta a közbeeső akadályokat. Akadályokat egyáltalában nem ismerve mindenén áthatott. A médium látóképességének nincs határa: mindegy, vajjon előtte van-e az, amit észre akar, vagy tud venni, avagy kimondhatatlan távolsághan.

A 35. oldalon azt látjuk, hogy a médiumnak módjában áll ott lelki szemével a könyv tulajdonosának gondolatvilágába bepillantást nyerni, nemcsak a közvetlen jelenre nézve, hanem hónapokra visszamenőleg; amennyiben három hónappal előzőleg történt a könyvek kikölcsönzése.

Ezen jelenségek elárulják, hogy itt az idő és térnek teljes mellőzésével, annak ignorálásával találkozunk.

A 28., 29. és 30-ik oldalon bemutattam példát, melyből azt látjuk, hogy a médiumot megszurkálhatjuk, vágthatjuk s még egyéb műveleteket végezhetünk, vagy végez ő maga s mindezek mellett érzéketlen. Nem vesz arról tudomást, anivel különben normális körülmények között az ilyen műveletek járnak. Ez az érzéketlenség azonban nem azonos azon állapottal, midőn pl. valaki narkózisban van, mert akkor is szurkálhatjuk, vágthatjuk az illetőt és akkor sem érez semmit. Csakhogy amíg a narkózis alatt a médiumnál az életjelenségek csupán az életbenmaradásra, vagy életfentartásra vonatkozó mozzanatokra szorítkoznak és semmiféle pszihikai beavatkozásoknak nyomait külső felismerhető jelek által észre nem vesszük, addig ebben az esetben a pszihikai jelenségek különböző nemei lépnek fel.

A 29-ik oldalon bemutattam egy érdekes példát, mely eléggé tisztán igazolja, hogy a médium, dacára annak, hogy érzésteleníttetik, bizonyos feltételek mellett mégis érzett, vagyis az ő érzése csak látszólagosan lett eltompítva. Ezen esetből megmagyarázva találjuk, hogy a médium érzésfelfogó szervének, illetve eszközének bizonyos feltételek alatt nem kell ottan székelnie, ahol az eddig ismert törvények alapján lenni kellene, hanem az a testen kívül is foglalhat helyet. Egy láthatatlan összekötő kapocs szolgál vezetékekül akkor, midőn a médiumon kívül eső tárgyra hat az érzéket kiváltó inger. Vagyis az érzést megindító ingernek nem kell feltétlenül az eddig ismert természettudományi törvényeknek engedelmessé válnia, észrevehető szervre hatnia, hanem létrejöhet az érzés egy normálisan észre nem vehető étherikuszerű szubsztancia közbejöttével a rendes érzéstől eltérő módon is.

Tapasztaltuk tehát, hogy az élő szervezetben olyasvalami foglaltatik és működik, amit őt érzékünkkel felfogni nem tudunk, ahogy annak tulajdonságai a természettudomány által a rendes érzéki benyomásokat illető eddig megállapított törvényektől sok tekintetben eltérnek. Különösen feltűnt, hogy azok nemcsak a tér és idő fogalmait teljesen ignorálják, hanem még a nehézségi erőnek is ellenében cselekednek, amennyiben annak ellenállani képesek és hasonló viselkedést konstata-
lunk a tömecs-vonzó és taszító erőkre nézve is. Tapasztaltuk, hogy ezen étherikus szubsztanciák szervezetünkön kívül is foglalhatnak helyet, hogy azok nem voltak feltétlenül az érzékeink által észrevehető sejt- vagy szervhez kötve, amelyik rendes körülmények között a kívülről jövő érzést felfogó ingernek kiinduló pontja, székhelye, hanem a szerven, sőt az egész emberi szervezeten kívül, tetszőleges disztancián is fejtették ki hatásukat.

Mivel az ilyen jelenségek eddigelé az embernek csakis abnormis állapotában voltak tapasztalhatók, úgy állítható, hogy az emberben foglalt erők, képességek annak abnormis állapotában képesek olyan cselekedetekre, melyekre normális állapotukban képtelenek, amennyiben bizonyos tulajdonságaik le vannak kötve és csak akkor szabadulnak fel, ha módot és alkalmat találnak a lekötöttség feloldására: épúgy, mint sok más anyag fizikai és kémiai rejtett tulajdonságai, melyeket módunk-

ban áll bizonyos fizikai és kémiai eksperimentumok útján a látens állapotából a ténykedés állapotára ébreszteni.

Az eksztázisos állapotban lévő ember szervezetében eredetileg benne foglalt és időközben bejutott erőknek módjukban áll, hogy a magukban rejtett tulajdonságokról bennünket meggyőzzenek, hogy bizonyos jelenségeket demonstráljanak, miáltal ezen erők tulajdonságait jobban felismerhessük és hogy esetleg azok mibenlétére is következtetni módunkban állhasson.

Ezen erők olyan természetűek, melyeknek egy része normális állapotban is érvényre jut, de sok bennük ama tulajdonság, amely csakis abnormális állapotban emelkedik érvényre. Mivel az utóbbiak sokkal messzibbre kiható tulajdonságokkal bírnak, jogosan tehető fel, hogy ezek képezik az átmenetet a véges és végtelen között. Ebben foglaltatnak reánk nézve ama hatalmas tényezők, amelyek az alkotást lehetővé teszik, illetve magukban rejtik. Azok sok tekintetben elütnek azon anyag tulajdonságaitól, amelyekre a fizika és kémia törvényei különben elég pontosan ráillenek. Azok az erők, vagy az az étherikus szubsztancia, a testekre vonatkozó ismert erőket, képességeiben messzi túlhaladja, azok fölött uralkodni tud, tőlük függetlenül cselekedni is képes, sőt sok esetben azokat egészen ignorálja. Valamely erőt csak egy nálánál hatalmasabb erő győzhet le, helyezhet hatályon kívül, tehát ez a többször említett étherikus szubsztancia vagy erő csakis egy, az eddig ismert erőknél nagyobb, tökéletesebb erő lehet.

Az erő megmaradása elvénél fogva ezeknek az erőknek már azelőtt is lenniök kellett, mielőtt a szervezetben érvényre juthattak. Az erő megmaradása elvénél fogva ezen erők ugyancsak meg nem szűnhettek akkor, amidőn a szervezet velük közelebbi relációban megszűnt lenni. Legfeljebb csak arról lehet szó, honnan, mi módon, mily körülmények között alakult oly erővé, amilyenné lett az emberben, az állatban, vagy növényben és milyenné fog alakulni, ha az előbb hangsúlyozott viszonya a szervezettel megszűnt.

A jelenségek nem mások, mint az anyagokon előforduló állapotváltozások. Az anyagokon előforduló változások nem mások, mint a különféle erők hatásainak következményei.

Ha tehát a médiumban változások, jelenségek következnek be, melyek létrejövetelére nézve az okokkal tisztába jöttünk és tudjuk, hogy a fentebb említett, az operálóból kiáramló sugarak behatása alatt keletkeztek jelenségek, úgy hát ezen sugarak egyúttal erősugarak és mivel az erő anyag, úgy mondhatjuk, hogy ezen sugarak erők, szubsztanciák.

Mivel ismert érzékeinkkel azokat percipiálni nem tudjuk, úgy normális körülményeinkre való tekintettel, azokat láthatatlan, étherikus szubsztanciának nevezhetjük el.

Már fentebb említettük, hogy minden emberben, kisebb-nagyobb mértékben foglaltatik ilyen sugárzó szubsztancia. Tapasztaltuk, hogy különösen a mesmerizálóban ezen étherikus szubsztanciából nagyobb mennyiség foglaltatik és amelyik a médiumra átvihető; másrészt a médiumban ezen erő behatása alatt változások, jelenségek következnek be. Ezen erő a médiumnak egy részét, azaz az érzékeink által észrevehető szubsztanciáján idéz elő változásokat, másrészt az étherikus szubsztanciájára hatva, lelkitünetekben nyilvánult meg.

Az említettek után mondhatjuk, hogy az ember egyrészt az érzékeink által észrevehető szubsztanciából, másrészt egy étherikus szubsztanciából van felépítve, amely utóbbi bizonyos feltételek alatt a látható szubsztancián kívül is foglalhat helyet. A kétfő összetartozó egészet képez, de mégsem teljesen elválaszthatatlan egymástól.

Mivel tapasztalatok útján arról meggyőződést szereztünk, hogy ezen étherikus szubsztancia az, melylyel másokra hatva ottan lelki jelenségeket vagyunk képesek előidézni, másrészt ugyanezen szubsztancia, vagy erő énünknek azon része, mely bennünk is u. n. lelkijelenségeket képes létrehozni, úgy az ezen fajtájú erőt tekinthetjük azon erőnek, melyet lelkierő alatt magunknak elképzelni szoktunk.

Ha a gondolat tisztán az anyagnak egy szekrétuma volna oly módon, mint a máj, vagy egyéb szervek szekrétumai és az emberben pusztán ezen szekrétumok volnának egyedül képesítve, hogy a cselekedetek keresztülvitelét megindító

okok és erők gyanánt fellépjenek, úgy hogyan egyeztethető össze e nézet egyáltalában bármi néven nevezendő szuggesztiós művelettel, amely utóbbinak létezését ma már a pozitív tudományok is elismerik, anélkül azonban, hogy a jelenség lényege valójában eddigelé megfejtésre talált volna.

Annak legeklatánsabb bizonyítására, hogy az agyvelő sem egyéb, mint a szervezetnek bármilyen más szervrésze és hogy ha hivatásos helye is az értelmiek központjául szolgálni s azoknak érvényre jutása szempontjából eszközül rendelkezésre állani, úgy mégsem ő az, amelyik a gondolatot az értelmet megteremti s végeredményében magában foglalja, kiváló természettudósoknak különösen az utóbbi években eszközölt kísérleteivel feltűnő módon igazolhatjuk ezt Ernst Pflüger,* Fr. Goltz** strassburgi tanárok, továbbá ezek tanítványai közül különösen M. Schrader,** galambokkal, kutyákkal és békákkal nagyszámú kísérletet végeztek, kivették a nagy agyvelőt és ezután az állatok életjelenségeit, magaviseletüket, szigorú megfigyelés tárgyává tették. A természettudományi közlöny 1904-ik évi februári füzete »Az életerő elmélete« cím alatt igen érdekes közleményt hoz France Rezső tollából. Itt ugyancsak a fentebb említettekre nézve olvassuk, hogy a kutatók mindenkor azt vették észre, hogy ha sikerült az állatot oly hosszú ideig életben tartani, hogy a műtét okozta megrázkódtatás enyhül vagy elmúlik, az állatok lassankint visszakapták előbbi lekitulajdonságaik igen nagy részét, minden esetben azt, hogy igen sok szabadon kombinált mozgásra képesek voltak.

Goltz már több mint 30 évvel ezelőtt végezte kísérleteit békákkal, és azt találta, hogy ilyen agyvelőtlen béka ügyesen tud egyensúlyban maradni a deszkán, melyet mozgatunk, tanítványa Schrader később még azt is észrevette, hogy ilyen békák önállóan legyet is fognak. Schrader galambokkal is

* E. Pflüger. Die teleologische Mechanik der lebendigen Natur Bonn, 1877.

** Goltz. Beiträge zur Lehre von den Funktionen der Nervencentren des Frosches. Berlin, 1869.

Goltz. Der Hund ohne Grosshirn. Pflüger's Archiv 51. költ. 1891.

*** M. Schrader. Zur Physiologie des Froschgehirns. Pflüger's Archiv f. d. gesammte Physiologie, 41 kötet. 1877.

M. Schrader. Zur Physiologie des Vogelgehirns. 1889.

kísérletezett és azt találta, hogy agyvelő nélküli galambok, teljesen céltudatos cselekvésre képesek, repüléskor pontosan be tudnak tartani bizonyos távolságot sőt szerelemre is gyűlnak. A leghíresebb idetartozó vizsgálatot még is Glotznak köszönjük, aki egy kis kutyát nagy agyvelejétől fosztott meg és azután 18 és fél hónapig naponta megfigyelte. Kezdetben teljesen buta volt az állatka, nem ismert senkit, nem tudott biztosan járni és minden tekintetben tompa érzékű volt. De napról-napra ügyesebb lett, határozottan tanult.

»Mi következik e meglepő tényekből?« — Kérdi a fent előadottak írója és saját kérdésére a következőkben felel meg:

Mindenek előtt az, hogy az agyvelő nem lehet a lelki működések egyedüli színhelye, mert máskülönben nem volna lehetséges hogy az agyvelő nélküli állatok szorosán véve csak nagy ügyetlenségükkel és emlékezetük hiányával különbözzenek a normális állatoktól. Föl kell tételeznünk, hogy lelki működésüket más elemek pótolhatják.

Ugyancsak ezen említett cikkben a természetben mindenütt mutatkozó tervszerűségről és célszerű mozgásokról is van említés téve. Tervszerűen, célszerűen cselekedni, csakis egy arra hivatott értelmi erő lehet képes, tehát azt látjuk, hogy célszerűen tervezni tudó értelemnek nincs feltétlen szüksége agyvelőre, mint a melyik dogmatikus materialisták szerint feltétlenül és kizárólag a gondolat megteremtője.

Számos eset igazolja, hogy nagy koncepciójú emberek még a normálisnál is kisebb súlyú agyvelővel rendelkeztek, tehát nem feltétlenül az agy súlya illetve mennyisége az, amelyik nagy koncepciók megteremtésére a hivatott eszköz. Az ész és a gondolat az agyvelőt saját igényei szerint formálja ki. Ezért fejlettebb az egyik ember agyveleje, mint a másiké és mert annyiféleké a kívülről jövő értelmes erők és azok tulajdonságai, tehát az agyrészecskék, a tekervények, ezek után alakulnak, a foszfortartalom is a felhasználás igényei szerint alakul.

Mindenesetre annak az erőnek, illetve étherikus szubsztanciának érvényre juthatása egy nagyobb súlyú agyvelőben meg lehet könnyítve és éppen ez az étherikus szubsztancia magának a helyzetet megkönnyebbítendő, ezen agy eszközt magának megfelelően kiformalja is.

Tisztán látjuk tehát, hogy a mozgató elem nem csupán az agyban rejlik, hanem, hogy az agyon túl még egy mozgató, egy éltető törvény van, mely az anyagot létre hozza.

Látjuk, hogy az agyvelő elvételénél ez a mozgató tervszerűen cselekvő értelmi képességgel felruházott erő tud magán segíteni és mindenesetre szakértelemmel, megnyilatkozására egy megfelelő más szervet is céljai érdekében felhasználni.

Az az étherikus szubstancia, hogy nekünk magát érzékelhetően demonstrálja, általunk érzékelhető szubstanciára van szüksége és hogy ennek célszerű értelmi működését mennyire igazolva találjuk a legkülönbébb életjelenségekben, azt akkor is tapasztaljuk, amidőn éhezőknel az agyvelő és szív súlyát megállapítják, mert addig, amíg az embernél első sorban ezek az életfunkcióra berendezett hivatásos szervek, súlyukból alig veszítenek valamit, már minden egyéb szervnél 20, 30 sőt 40%-os súlycsökkenést sikerült megállapítani. Állatoknál a láb, madaraknál a szárnyak, mint életbenmaradásuknak többé-kevésbé elengedhetetlen feltételei, az éhezésnél legkevésbé veszítenek súlyukból, míg az egyéb szervek, kivéven a szívet, ugyancsak jelentékeny súlycsökkenést szenvednek.

Összefoglalva a mondottakat, az előbbieik kapcsán a további fontos körülményekre mutathatunk rá.

1. Az emberben sikerül képzeteket ébreszteni az ismert öt érzék közbejötté nélkül, amilyeneknek normális létrejövételéhez az eddig ismert természettudományi törvények alapján csakis az öt érzék van képesítve.

2. Az emberben foglaltatnak bizonyos erők, amelyeket más emberre átruházni képes és amely erők az eddig ismert természettudományi és pszichikai törvények által megállapított minden más erőtlől különböznek.

Egyelőre csupán, mint hipotézist, már ehelyütt mondhatjuk azt is, hogy: az ember duális lény, mely testből és lélekből áll. Az első az ismert érzékek által percipiálható szubstancia, a második csakis bizonyos feltételek alatt észrevehető szubsztancia.

Azon kérdésnek tisztázása, vajjon a szóban forgó étherikus szubstancia közvetlenül az egyed ismert szubsztanciájának

kizárólagos terméke s vajjon azzal az egy elválasztható egészét képez, vagy nem, ennek megoldására két mód áll rendelkezésünkre. Az első mód az, amelyik megbízható médiumaink útján, tehát pozitív formában, jut tudomásunkra. A másik mód inkább spekulatív természetű, de mindenesetre törekedni fogunk természettudományi alapon a kérdést megvilágítani.

Hogy ezen említett lelkierőknek nem kell az egyed érzékei által észrevehető szubsztanciájával elválaszthatatlan szoros egészét képezni és hogy így is képes hatását kifejteni, az erők sajátosságának azon kiváló példájával is akarom illusztrálni, amelyet pl. okáért alkalmunk van tapasztalni, midőn a villamos erőfolyam egy szerv vagy szervezet anyagának minden atómjához hozzáférközni képes és abban átalakulásokat, mozgásokat létesíteni tud.

Legyen az akár egy békacomb, avagy egy tökéletes, teljes, bármi néven nevezendő szervezet, úgy láthatjuk a változásokat, melyeket ezen erő megjelenésének pillanatában előidéz és látjuk a testben és a testen ama halálos nyugalmat abban a pillanatban, amidőn ezen erő a testet elhagyta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ezen sokszor hangoztatott villamos erő azon másik erővel, amelyik ugyancsak a testben megnyilvánuló jelenségek előidézésére indító okul szolgál, fő karakterében ugyanaz, legfeljebb mineműségében fogjuk a különbséget megtalálni: ugyanoly módon, mint az erőknek egy másik nemét, amelyet az anyag megnyilvánulásában, mint olyanban van alkalmunk tapasztalhatni és a legkülönfélébb elem elnevezés alatt ismerni. Hogy azon, körülbelül 75 különféle néven elnevezett elem végeredményében egy őanyag folyománya, s csupán különféle befolyásokra és indító okokra vezethető vissza, hogy más- és másoknak konstatáljuk, erre nézve a tudományok mai állása nemcsak elég bátorító, hanem lehetne mondani, abszolút biztonsággal rá tud mutatni. Úgy, miként az elemeknél az atómok sűrűsége az, amely azok mineműségét karakterizálja, éppúgy az erőknek egy másik neme, amely az érzékeink által fel nem fogható anyagias formát nem veszi fel és amelyet étherikus szubsztanciának nevezünk el, ugyancsak atómszámuk mennyisége által nyerhetik mineműségük karakterisztikumát.

Úgy ezek, mint azok egy ősanyag produktumai, melyek léteztek, vannak és lesznek s csupán egy körforgásban a külső relációk behatása idézi elő azon időközi modulációkat, amelyben alkalmunk van a testeket abban a formában percipiálni esetleg appercipiálni, amelyik forma az érzékelhetőség pillanatának megfelel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDÉLYI MÚZEUM

1900. JAN. 1.

KÖNYVTÁRA.